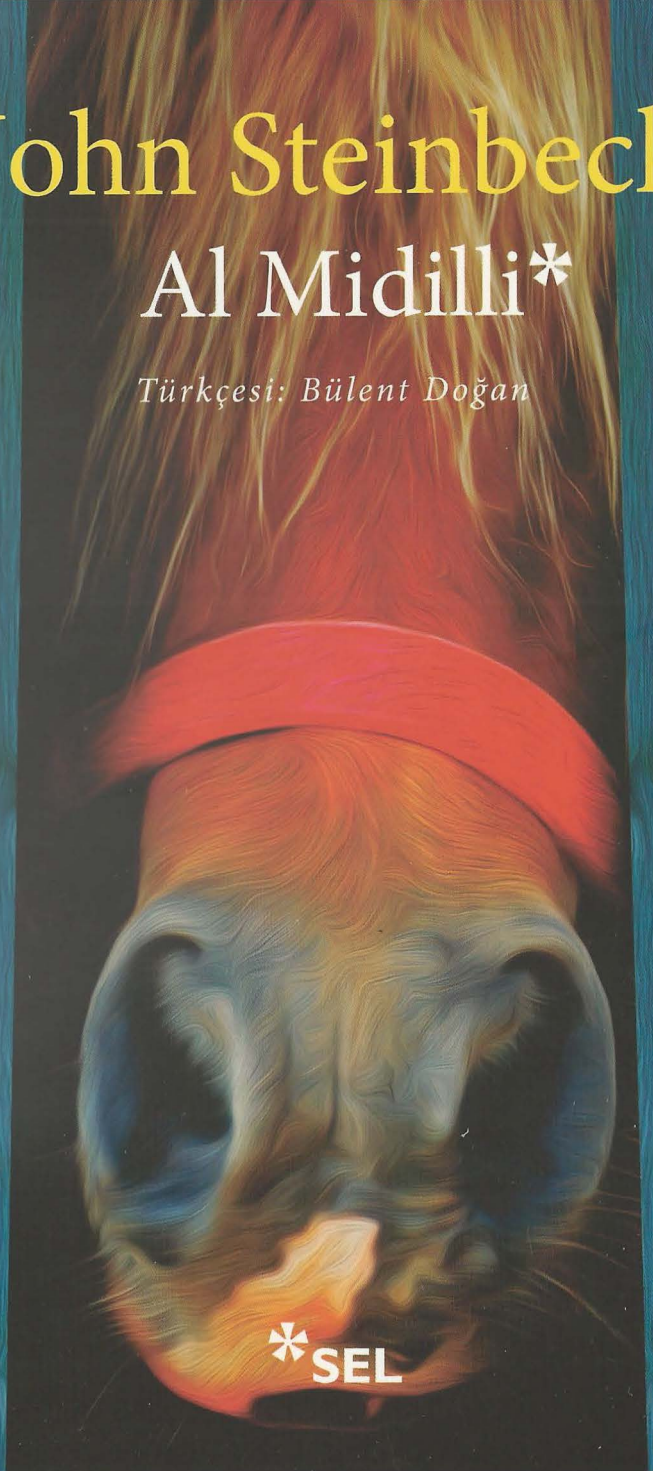
John Steinbeck • Al Midilli

*

John Steinbeck

Al Midilli*

Türkçesi: Bülent Doğan

*SEL

AL MİDİLLİ*

JOHN STEINBECK, babası Prusya, annesi ise İrlanda göçmeni ırgat bir ailenin çocuğu olarak, 1902 yılında California'nın Salinas kentinde doğdu. Çocukluk ve ilk gençlik yılları boyunca okul dışındaki zamanını Salinas Vadisi'ndeki çiftliklerde çalışarak geçirdi. Eserlerinin çoğunda da mekân olarak burayı seçti. Erken yaşlarda yazar olmaya karar veren Steinbeck, 1919'da girdiği Stanford Üniversitesi'nde yalnızca yazarlığına katkısı olacağını düşündüğü derslere katıldı. Öğrenimini sürdürdüğü altı yıl boyunca tezgâhtarlık, ırgatlık, marangozluk, laborantlık, boyacılık, kapıcılık gibi pek çok işte çalıştı. Steinbeck'in ilk romanlarından başlayarak emekçilerin yaşam koşullarını ve ilişkilerini başarıyla yansıtabilmesinde bu yaşam deneyimi etkili oldu. Üniversiteyi bıraktıktan sonra New York'a giderek gazetecilik yapmayı denedi ancak yazılarının büyük kısmını yayınlatmayı başaramayarak California'ya döndü. İlk romanı *Altın Kupa* (1929) fazla ilgi görmedi. Yazarlık yeteneği 1935 yılında *Yukarı Mahalle*'nin yayınlanmasının ardından dikkat çekti. Bu eserini her biri birer klasik sayılan *Bitmeyen Kavga* (1936), *Fareler ve İnsanlar* (1937) ve Pulitzer Ödülü kazanan *Gazap Üzümleri* (1939) takip etti. Kitaplarında işçi sınıfının gündelik ilişkilerini, yaşam koşullarını ve mücadelelerini, döneminin ve çağımızın en temel toplumsal meselelerini tüm insani ayrıntılarıyla resmetti. *Sardalye Sokağı*, *Cennetin Doğusu*, *Al Midilli* ve daha pek çok başyapıt veren yazar 1962 yılında edebiyata katkılarından dolayı Nobel Edebiyat Ödülü ile onurlandırıldı. Eserleri edebi değerleri kadar güncellikleriyle de övgü alan ve birçoğu sinemaya da uyarlanan Steinbeck, 1968 yılında öldü.

*SEL YAYINCILIK / ROMAN

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 720
ISBN 978-975-570-739-6

AL MİDİLLİ
John Steinbeck
Roman

Özgün Adı:
The Red Pony

Türkçesi: Bülent Doğan

© John Steinbeck, 1937
© McIntosh & Otis ve AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Sel Yayıncılık, 2015

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bilge Sancı
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ağustos 2015

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

John Steinbeck

Al Midilli

Türkçesi: Bülent Doğan

Roman

1

ARMAĞAN

Billy Buck günün ilk ışıklarıyla barakadan çıktı, verandada bir an durup gökyüzüne baktı. Tıknaz, çarpık bacaklı, pos bıyıklı bir adamdı. Elleri kocaman, avuçları ise geniş ve kuvvetliydi. Derin düşünceler içindeymiş gibi duran ela gözleri nemli, kovboy şapkasının altından çıkan saçları yıpranmış ve diken dikendi. Billy verandada dikilirken hâlâ gömleğini kotunun içine sokuşturmaya çalışıyordu. Kemerini şöyle bir çözüp tekrar bağladı. Kemerdeki her deliğin kenarındaki aşınmış, parlak yerler Billy'nin orta kısmının yıllar içinde nasıl yavaş yavaş genişlediğini gösteriyordu. Billy havaya baktıktan sonra sırasıyla burun deliklerine işaret parmağını dayayıp gürültüyle sümkürdü. Ardından ellerini ovuşturarak ahıra doğru yürüdü. Bölmelerde duran iki atla yatıştırıcı bir sesle konuşarak onları tımarlayıp fırçalamaya koyuldu. Tam işini bitirdiği sırada evdeki üçgen zilin çaldığını duydu. Billy kaşağıyla fırçayı birbirine tutturup tırabzanın üstüne bıraktı ve kahvaltı için eve yöneldi. Hareketleri öyle bilinçliydi ve zamanı o kadar iyi kullanıyordu ki eve vardığında Bayan Tiflin hâlâ zili ça-

lıyordu. Kadın kır saçlı başını ona doğru sallayıp mutfağa girdi. Billy Buck merdivene oturdu, çünkü o bir sığırtmaçtı ve yemek odasına giren ilk kişi olması uygunsuz kaçardı. Bay Tiflin'in evin içinde çizmelerini ayağına geçirmek için yere vurduğunu duydu.

Zilin tiz sesi Jody adındaki oğlanı da harekete geçirmişti. Daha küçüktü, on yaşındaydı, saman sarısı saçları vardı. Ela gözleri utangaç ve kibardı, düşüncelere daldığı zamanlarda da ağzını oynatırdı. Zil onu uykusundan kaldırmıştı. Kulaklarını tırmalayan sese itaatsizlik etmek aklından bile geçmedi. Tanıdığı hiç kimse bu çağrıya itaatsizlik etmezdi. Dağınık saçlarını gözünün önünden çekti, geceliğini çıkardı. Mavi patiskadan gömleğini ve tulumunu bir çırpıda üzerine geçirdi. Yaz sonu olduğundan, giymekle uğraşması gereken ayakkabılar yoktu elbette. Mutfakta annesinin lavabonun önünden çekilip ocağa doğru gitmesini bekledi. Sonra elini yüzünü yıkadı, saçlarını ıslatıp parmaklarıyla geriye doğru taradı. Lavabonun başından uzaklaşırken annesi sert bir edayla ona doğru döndü. Jody utangaçça gözlerini kaçırdı.

"Gecikmeden kesmem lazım o saçı," dedi annesi. "Kahvaltı masada. Otur da Billy gelebilsin."

Jody, yer yer aşınmış beyaz muşamba örtülü masaya oturdu. Yağda yumurtalar servis tabağına ayrı ayrı dizilmişti. Jody tabağına üç yumurta koydu, ardından üç kalın dilim pastırma aldı. Yumurtalardan birinde dikkatini çeken kan damlasını dikkatle ayırdı.

Billy Buck içeri girdi. "Bir zararı yok onun," dedi. "Horozun bıraktığı bir işaret sadece."

Jody'nin uzun boylu, sert bakışlı babası içeri girdi. Jody döşemedeki seslerden onun çizme giydiğini anlamıştı, ama yine de emin olmak için masanın altına baktı. Babası masanın üstündeki gaz lambasını kapattı, çünkü artık pencereden yeterince ışık giriyordu.

Jody o gün babasının ve Billy Buck'ın at sırtında nereye gideceğini sormadı, ama yanlarında gidebilmeyi çok istiyordu. Babası disiplinli bir adamdı. Jody onun her dediğini sorgusuz sualsiz yapardı. Carl Tiflin oturup yumurta tabağına uzandı.

"İnekler hazır mı, Billy?" diye sordu.

"Aşağıdaki çayırdalar," dedi Billy. "Onları tek başıma da götürebilirim."

"Elbette götürebilirsin. Ama insan yanına yoldaş ister. Üstelik boğazın fazlaca kurur." Carl Tiflin bu sabah pek neşeliydi.

Jody'nin annesi kapıdan başını uzattı. "Ne zaman dönersiniz, Carl?"

"Bilemem. Salinas'da birkaç adamı görmem lazım. Akşama kadar gelmem herhalde."

Yumurtayı, kahveyi ve somunları hızla silip süpürdüler. Jody iki adamın peşinden dışarı çıktı. Atlarına binmelerini, altı yaşlı süt ineğini çitle çevrili çayırdan çıkarmalarını ve Salinas'a doğru tepeye tırmanmaya başlamalarını izledi. Yaşlı inekleri kasaba satacaklardı.

Onlar tepeyi aşıp gözden kaybolduktan sonra Jody evin arka tarafındaki tepeye tırmanmaya başladı. Köpekler evin köşesinden koşarak çıktı, yüzlerinde haz dolu korkunç bir sırıtışla yaltaklanarak yaklaştılar. Jody başlarını okşadı – kocaman kalın kuyruğu ve sarı gözleriyle Kocabaş, bir

çakalı öldüren ama bu sırada bir kulağını kaybeden çoban köpeği Herkül. Herkül'ün sağlam kulağı çoban köpeklerinde görülmemiş ölçüde dik dururdu. Billy Buck bunun hep böyle olduğunu söylemişti. Coşkulu karşılaşmanın ardından köpekler görev bilinciyle burunlarını yere yaklaştırıp önden gittiler. Zaman zaman da başlarını çeviriyor, çocuğun gelip gelmediğini kontrol ediyorlardı. Kümeslerin oraya geldiklerinde bıldırcınların da tavuklarla beraber yemlendiğini gördüler. Belki bir gün koyun gütmesi gerekir diye pratik yapmak isteyen Herkül tavukları biraz kovaladı. Jody yukarı doğru devam ederek boyundan büyük mısırların bulunduğu bostana girdi. Balkabakları henüz yeşil ve ufaktı. İleriye, buz gibi kaynak suyunun borudan yuvarlak bir ahşap yalağa döküldüğü çalılığın kenarına doğru yürüdü. Eğildi ve yeşil yosunlu ahşaba yakın bir yerden kana kana su içti. Suyun en lezzetli yeri burasıydı. Sonra arkasını dönüp çiftliğe baktı: Kırmızı sardunyalarla çevrelenmiş beyaz badanalı ev ve servi ağacının oradaki, Billy Buck'ın tek başına yaşadığı uzun işçi barakası. Jody servi ağacının altındaki kocaman kara kazanı görebiliyordu. Domuzlar burada haşlanırdı. Güneş artık tepenin ardından çıkmış, evlerin ve ahırların beyaz badanası üzerinde parlıyor, ıslak otları usul usul kurutuyordu. Jody'nin hemen arkasındaki çalının içinde kuşlar cıvıldaşıyor, kuru yaprakların arasında epeyce bir hışırtı çıkarıyorlardı; yamaçlardan sincapların tiz çığlıkları geliyordu. Jody çiftlik binalarına göz gezdirdi. Havada bir belirsizlik vardı; bir şey değişmiş, kaybedilmiş ve aşina olunmayan yeni bir şeyler kazanılmış hissi. İki kocaman kara akbaba yere yakın süzülerek yamaçtan inerken gölgeleri de önlerinden

hızla ilerliyordu. Civarda bir hayvan ölmüştü. Jody bunu biliyordu. Bir inek ya da bir tavşanın kalıntıları olabilirdi. Akbabalar hiçbir şeyi gözden kaçırmazdı. Her dürüst insan gibi Jody de akbabalardan nefret ederdi, ama onlara bir şey yapılamazdı, çünkü leşleri ortadan kaldırırlardı.

Bir süre sonra çocuk sallana sallana tepeden aşağı indi. Köpekler çoktan ondan umudu kesmiş, kendi işlerine bakmak üzere çalıların arasına girmişlerdi. Bostandan geçerken bir an durup yeşil bir kavunu topuğuyla ezdi, ama yaptığından pek memnun olmadı. Kötü bir şey yaptığını gayet iyi biliyordu. Ezik kavunu örtmek için üzerine tekmelerle toprak attı.

Eve döndüğünde annesi ellerini yakalayıp parmaklarını ve tırnaklarını kontrol etti. Gerçi okula giderken temiz olmasını sağlamanın pek faydası yoktu, çünkü yolda başına kim bilir neler gelecekti. Kadın çocuğun parmaklarındaki kara çatlaklara bakıp içini çekti, sonra da kitaplarını ve sefer tasını verip bir mil uzaktaki okula yolladı. Bu sabah çocuğun ağzının fazlaca oynadığını fark etmişti.

Jody yolculuğuna başladı. Ceplerini yolda bulduğu minik beyaz kuvars taşlarıyla doldurdu. Her gördüğü kuşu ya da yolun üzerinde güneşlenmeyi fazlaca uzatmış tavşanları taşlayarak yürüyordu. Köprünün oradaki kavşağa gelince iki arkadaşıyla buluştu ve birlikte yürümeye koyuldular. Yürürken komiklikler ve saçma sapan şeyler yapıyorlardı. Okul açılalı daha iki hafta olmuştu. Öğrenciler arasında hâlâ biraz isyan ruhu kalmıştı.

Jody tepeyi aşıp tekrar çiftliğe yukarıdan baktığında öğleden sonra dört olmuştu. Gözleri atları aradı, ama çitle çevrili çayır boştu. Babası daha dönmemişti. Bunun üzeri-

ne adımlarını yavaşlattı, öğleden sonra yapacak bir sürü işi vardı. Çiftlik evinin verandasında annesini çorapları tamir ederken buldu.

"Mutfağa iki çörek bıraktım senin için," dedi annesi. Jody hemen mutfağa doğru süzüldü. Geri geldiğinde çoktan birinin yarısını bitirmişti ve ağzı doluydu. Annesi o gün okulda ne öğrendiğini sordu, ama ağzından çörek parçaları saçarak verdiği cevabı dinlemedi. Bir noktada da sözünü kesti: "Jody, bu gece odun sandığını tam doldur. Dün gece çubukları çapraz koymuşsun ve yarısına kadar bile dolmamış. Bu sefer çubukları düzgün koy. Bir de tavuklardan bazıları yumurtalarını saklıyor ya da köpekler yiyor. Otların arasına gizli yuva yapmışlar mı diye bir bak."

Jody çöreklerini yiyerek çıkıp işleri yapmaya koyuldu. Darıları attığında bıldırcınlar da inip tavuklarla beraber yemlendi. Nedense babası bıldırcınların gelmesinden gurur duyuyordu. Bıldırcınlar orayı terk eder diye korktuğundan evin civarında ateş edilmesine asla izin vermiyordu.

Tahta kutu dolduğunda Jody 22'lik tüfeğini alıp yukarıya, çalılığın oradaki pınara yöneldi. Tekrar su içtikten sonra tüfeğini etraftaki her şeye doğrultmaya başladı: kayalara, uçan kuşlara, servinin dibindeki kocaman kara kazana... Ama ateş edemedi, çünkü kurşunu yoktu ve on iki yaşına kadar da olmayacaktı. Babası onun tüfeği eve doğrulttuğunu görseydi kurşunları vermeyi bir yıl daha geciktirirdi. Jody bunu hatırladı ve bir daha tüfeği tepeden aşağı doğrultmadı. Kurşun için iki yıl bekleyecekti zaten. Babasının armağanlarının hepsi bazı şartlarla gelirdi ve bu da değerlerini biraz azaltırdı. İyi disiplin böyle bir şeydi.

Babası dönmediği için karanlığa kadar akşam yemeği yemediler. Nihayet Billy Buck'la birlikte döndüklerinde, Jody nefeslerinden o nefis konyak kokusunu aldı. İçten içe sevindi, çünkü babası konyak koktuğu kimi zamanlarda onunla konuşurdu, hatta bazen kendi çocukluğundaki vahşi zamanlarda yaptığı şeyleri anlatırdı.

Yemekten sonra Jody şöminenin başına oturup utangaç, nazik gözleriyle odanın köşelerini araştırmaya başladı. Babasının artık baklayı ağzından çıkarmasını bekliyordu, çünkü bir şeyler sakladığını anlamıştı. Ama hayal kırıklığına uğradı. Babası ona sert sert parmağını salladı.

"Artık yatsan iyi olur, Jody. Yarın sabah bana lazımsın."

Bu çok kötü değildi. Jody kendisine söylenenleri yapmayı severdi, yeter ki rutine binmesin. Gözlerini yere çevirdi ve aklındaki soruyu sormadan önce biraz ağzını oynattı."Yarın ne yapacağız, domuz mu keseceğiz?" dedi usulca.

"Boşver şimdi. Artık yatsan iyi olur."

Kapı arkasından kapandıktan sonra Jody babasının ve Billy Buck'ın kıkırdadığını duydu ve kendisine bir tür şaka yaptıklarını anladı. Daha sonra yatakta uzanıp diğer odadaki mırıltılara kulak kabartırken de babasının bir şeye itiraz ettiğini duydu. "Ama Ruth, çok para vermedim ki."

Jody ahırın orada baykuşların fare avladığını, yandaki meyve ağacının bir dalının rüzgarda evin duvarını tıkırdattığını duydu. Bir ineğin böğürmesini dinlerken uykuya daldı.

Sabah zilin çağrısıyla uyanan Jody her zamankinden çabuk giyindi. Mutfakta yüzünü yıkayıp saçını geriye doğru tararken annesi sert bir sesle uyardı. "Karnını adamakıllı doyurmadan dışarı çıkmak yok."

Jody yemek odasına geçip uzun, beyaz masaya oturdu. Dumanı tüten bir bazlamayı servis tabağından aldı, üzerine iki kızarmış yumurta yerleştirdi, bir bazlama daha koydu ve çatalıyla üstünden bastırdı.

Babası ve Billy Buck içeri girdi. Jody döşemede çıkan seslerden onların topuksuz ayakkabılar giydiğini anlamıştı, ama yine de emin olmak için masanın altına doğru baktı. Gün ışıdığı için babası gaz lambasını kapattı. Sert ve disiplinli bir edayla Jody'e baktı. Billy Buck ise gözlerini kaçırıyordu. Çocuğun soru dolu utangaç gözlerine bakmaktan sakınarak koca bir dilim ekmeği kahveye batırdı.

Carl Tiflin, "Kahvaltıdan sonra bizimle geliyorsun," dedi sertçe.

Bunun üzerine Jody çiğnediği lokmaları yutmakta zorlanmaya başladı, çünkü kötü bir şey olacakmış gibi geliyordu artık. Billy tabağını eline alıp içine dökülmüş kahveyi de kafasına diktikten ve ellerini pantolonuna sildikten sonra iki adam masadan kalktı ve birlikte sabah aydınlığına çıktı. Jody de saygılı bir havayla hemen arkalarından gidiyordu. Aklına gelen türlü türlü şeyi kovmaya, zihnini tam bir hareketsizlik halinde tutmaya çalışıyordu.

Annesi seslendi: "Carl! Okulundan kalmasın yalnız."

Bir dalında domuz asmakta kullanılan çengel sallanan servinin ve kocaman kara kazanın yanından geçtiler, demek ki domuz kesmeyeceklerdi. Güneş tepenin üstünde belirdi, ağaçların ve evlerin uzun, karanlık gölgeleri ortaya çıktı. Ahıra kestirmeden gitmek için tarladan geçtiler. Jody'nin babası kapının kancasını kaldırdı ve içeri girdiler. Aşağı inerken güneşe doğru yürümüşlerdi. Gözleri kamaştığından ahır kapkaranlık geldi. Saman ve hayvanlar

sayesinde içerisi ılıktı. Jody'nin babası bölmelerden birine doğru ilerledi. "Gel buraya!" diye buyurdu. Jody artık etrafı görmeye başlamıştı. Bölmeden içeri baktı, sonra hızla geri çekildi.

Bölmenin içinden al bir midilli ona bakıyordu. Gergin kulakları öne doğru devrilmişti ve gözlerinde bir itaatsizlik pırıltısı vardı. Uzun tüyleri sertleşip kabarmış, yelesi ise mısır püskülü gibi olmuştu. Jody bir an yutkunamadı, boğulacağını sandı.

"İyi bir tımara ihtiyacı var," dedi babası. "Ayrıca bir kez olsun ona yem vermediğini ya da bölmesini kirli bıraktığını duyarsam hemen satarım."

Jody midillinin gözlerine bakamıyordu. Bir süre gözlerini ellerine diktikten sonra çok utangaçça sordu: "Benim mi?" Kimse cevap vermedi. Elini midilliye uzattı. Gri burun yaklaştı, gürültüyle kokladı, sonra dudaklar geri çekildi ve kuvvetli dişler Jody'nin parmaklarının üzerine kapandı. Midilli başını aşağı yukarı salladı. Neşeyle gülüyor gibiydi. Jody berelenmiş parmaklarına baktı. "Eh," dedi gururla – "Eh, bayağı iyi ısırıyor." İki adam biraz rahatlamışçasına güldü. Carl Tiflin ahırdan çıkıp tek başına yandaki tepelerden birine doğru yürüdü, çünkü utanmıştı, ama Billy Buck kaldı. Onunla konuşmak daha kolaydı. Jody tekrar sordu: "Benim mi?"

Billy işbilir bir edayla cevapladı. "Tabii ki! Yani iyi bakarsan ve eğitimini verirsen. Nasıl yapacağını göstereceğim. Daha genç. Bir süre ona binemeyeceksin."

Jody acıyan elini tekrar uzattı ve al midilli bu kez burnunun okşanmasına izin verdi. "Keşke havuç getirseydim," dedi Jody. "Onu nereden aldık, Billy?"

"Şerifin açık artırmasından," dedi Billy. "Salinas'ta bir gösteri topluluğu batmış, bir sürü de borçları varmış. Şerif de onların mallarını satıyordu."

Midilli burnunu uzattı ve vahşi gözlerinin önüne düşen perçemlerini salladı. Jody midillinin burnunu biraz daha okşadı. "Eyer... yok mu?" dedi usulca.

Billy Buck bir kahkaha attı. "Unutmuşum. Gel bakalım."

Koşum odasında kırmızı deriden minik bir eyeri aşağı indirdi. "Bu sadece bir gösteri eyeri," diye dudak büktü. "Çalılıklarda gezmeye uygun değil ama çok ucuza aldık."

Jody eyere de bakamıyordu, üstelik söyleyecek bir tek kelime bulamıyordu. Parlak kırmızı deriyi parmak uçlarıyla okşadı ve uzun bir süre sonra, "Gerçi üzerinde güzel durur," dedi. Bildiği en büyük ve güzel şeyi düşündü. "Hâlâ bir adı yoksa, ona Gabilan Dağları adını vermek isterim," dedi.

Billy Buck onun neler hissettiğini anlamıştı. "Biraz uzun bir isim değil mi? Neden ona sadece Gabilan demiyorsun? Şahin demektir. Bu isim ona çok yakışır." Billy memnun olmuştu. "Kuyruk kıllarını toplarsan sana bir ara kıldan urgan da yapabilirim belki. İlmekli dizgin olarak kullanırsın."

Jody bölmenin oraya geri gitmek istedi. "Onu okula götürebilir miyim, dersin... çocuklara göstermek için?"

Ama Billy başını iki yana sallayarak reddetti. "Daha yular eğitimi bile yok. Onu buraya getirmek çok zor oldu. Neredeyse sürükledik diyebilirim. Ama sen artık okula gitsen iyi olur."

"O zaman öğleden sonra çocukları getiririm onu görmeleri için," dedi Jody.

O öğleden sonra altı çocuk yarım saat erkenden tepenin sırtında göründü. Başlarını önlerine eğmiş, kollarını çılgınca sallayarak, nefes nefese koşuyorlardı. Evin yanından rüzgar gibi geçip kestirmeye saparak ahıra vardılar. Önce midillinin karşısına dikilip ona baktılar, sonra da gözlerinde yeni bir hayranlık ve saygıyla Jody'ye döndüler. O günden önce Jody tulum ve mavi gömlek giymiş sıradan bir çocuktu – çoğu çocuktan daha sessizdi, hatta birazcık ürkek olduğu düşünülüyordu. Ama şimdi farklıydı. Yayaların atlılara duyduğu kadim hayranlığı binlerce asır öncesinden çekip çıkarmışlardı. Bir atlının fiziksel olduğu kadar ruhsal açıdan da bir yayadan daha büyük olduğunu içgüdüsel olarak biliyorlardı. Jody'nin mucizevi bir şekilde aralarındaki eşitlik hattından sıyrıldığının, daha yukarılarda bir makama çıktığının farkındaydılar. Gabilan burnunu bölmeden çıkarıp onları kokladı.

"Niye ona binmiyorsun?" diye haykırdı çocuklar. "Niye fuarlardaki gibi kuyruğunu kurdelelerle süslemiyorsun?" "Ona ne zaman bineceksin?"

Jody cesaretini toplamıştı. O da atlıların üstünlüğünü hissediyordu. "Daha o kadar büyümedi. Daha uzun süre kimse ona binemeyecek. Önce uzun iple eğiteceğim. Billy Buck bana nasıl yapılacağını gösterecek."

"Peki yularından tutup biraz gezdiremez miyiz?"

"Daha yular eğitimi bile yok," dedi Jody. Midilliyi ilk kez dışarıya çıkardığında tamamen yalnız olmak istiyordu. "Gelin de size eyeri göstereyim."

Kırmızı sahtiyan eyeri görünce heyecandan solukları kesildi, öyle şoka uğramışlardı ki hiçbir şey söyleyemediler. "Çalılıklarda pek işe yaramaz," dedi Jody. "Ama üze-

rinde güzel duracak. Belki çalılıklara gideceğim zaman eyersiz binerim."

"Eyer boynuzu olmadan sığırlara nasıl kement atacaksın?"

"Belki gündelik kullanım için başka bir eyer alırım. Babam sürüyü güderken yardım etmemi isteyebilir."

Kırmızı eyeri okşamalarına izin verdi, ayrıca dizginlerin pirinç zincirli boğaz kayışını ve her bir şakakta dizgin başlığı ile alın kayışının kesiştiği yerlerdeki kocaman pirinç düğmeleri gösterdi. Her şey fazlasıyla mükemmeldi. Çocuklar çok geçmeden ayrılmak zorunda kaldılar. Her biri vakti gelince al midilliye bir kez binmek için vermeye değer bir rüşveti var mı diye zihnini yokluyordu.

Jody gitmelerine sevinmişti. Fırça ve kaşağıyı duvardan indirdi, bölmenin bariyerini kaldırdı ve dikkatle içeri girdi. Midillinin gözlerinde şimşekler çaktı ve çifte atmak için dönmeye çalıştı. Ama Jody omzuna dokundu ve Billy Buck'ın hep yaptığını gördüğü gibi, kavisli uzun boynunu okşadı. Bu sırada usul usul, "Ho...o..o, oğlum," dedi derinden gelen bir sesle. Midilli yavaş yavaş gerginliğini attı. Jody fırçalayıp kaşağıladıkça bölmenin içinde ölü kıllardan bir yığın oluştu ve midillinin teni parlak bir allığa büründü. Jody tımarı her bitirdiğinde, daha iyisini yapabileceğini düşünerek tekrar başlıyordu. Yeleden bir düzine minik örgü yaptı, perçemini de ördü, sonra hepsini bozup kılları tekrar düz taradı.

Jody annesinin ahıra girdiğini duymamıştı. Annesi içeri girdiğinde öfkeliydi, ama bölmenin içine bakıp da midilliyi ve Jody'nin nasıl canla başla çalıştığını görünce tuhaf bir gurur hissetti. "Odun sandığını unuttun mu?" diye sordu

yumuşak bir sesle. "Karanlık basmak üzere ve evde bir dal bile odun kalmadı. Tavukları da yemlemedin."

Jody hemen aletleri topladı. "Unutmuşum anne."

"Tamam, bundan sonra önce işlerini yap. O zaman unutmazsın. Galiba ben üzerinde durmazsam bundan sonra bir sürü şeyi unutacaksın."

"Ona bostandan havuç getirebilir miyim, anne?"

Annesi biraz düşündü. "Şey... Pekâla, ama büyük ve kart olanları seç."

"Havuç postuna iyi gelir," dedi Jody. Annesi yine tuhaf bir gururla doldu.

Midillinin gelişinden sonra Jody hiçbir zaman uyanmak için üçgenin çalmasını beklemedi. Annesi bile kalkmadan yataktan süzülüp üstünü giyinmeyi ve sessizce ahıra gidip Gabilan'ı görmeyi alışkanlık edinmişti. Toprağın, çalıların, evlerin ve ağaçların fotoğraf negatifi misali gümüşi-gri ve siyah göründüğü kül renkli sakin sabahlarda uyuyan taşlara basar ve uyuyan servi ağacının yanından geçer, sessizce ahıra giderdi. Çakalların ulaşamayacağı ağaç dallarına tünemiş hindiler uyku mahmuru gulu gulu sesleri çıkarırdı. Tarlalar buzu andıran gri aydınlıkta ışıldar, kırağı düşmüş otların üstünde tavşan ve tarla faresi izleri göze çarpardı. Köpekler minik kulübelerinden çıkıp gerinir, esner, gırtlaklarından derin hırıltılar çıkarırdı. Sonra Jody'nin kokusunu alınca kuyrukları dimdik yukarı kalkar ve buyur edercesine sallanırdı – kocaman kalın kuyruklu Kocabaş ve çömez çoban köpeği Herkül. Ardından köpekler tembel tembel sıcak yataklarına geri dönerlerdi.

Jody için tuhaf bir zaman ve gizemli bir yolculuktu bu – rüyanın devamı gibiydi. Midilli ilk geldiğinde Jody, yol

boyunca onun bölmesinde olmayacağını, hatta daha da kötüsü hiçbir zaman orada olmadığını düşünerek kendine eziyet etmekten hoşlanıyordu. Kendine acı çektirmek için başka nefis yollar da bulmuştu. Farelerin kırmızı semerde delikler açtığını ya da Gabilan'ın kuyruğunu incecik kalana kadar kemirdiğini kuruyordu kafasında. Genellikle ahıra doğru son düzlükte artık sabredemeyip koşmaya başlardı. Ahır kapısının paslı çengelini kaldırıp içeri girerdi ve kapıyı ne kadar sessizce açarsa açsın, Gabilan daima bölmedeki bariyerin üstünden ona bakıyor olurdu. Gabilan yumuşakça kişner, ön ayağını yere vururdu ve gözlerinde parlak kızıl kıvılcımlar çakardı.

Kimi zaman, o gün atlar kullanılacaksa Jody ahırda Billy Buck'ı koşumları hazırlar ve atları tımar ederken bulurdu. Billy onun yanında durup Gabilan'a uzun uzun bakar ve Jody'ye atlar hakkında bir sürü şey anlatırdı. Atların ayakları için çok fazla endişelendiğini, o yüzden ayaklarını kaldırıp toynaklarını ve bileklerini okşayarak korkuyu azaltma pratiği edinmek gerektiğinden bahsetti. Jody'e atların konuşmayı ne kadar sevdiğini anlattı. Midilliyle sürekli konuşmalı, yaptığı her şeyin sebebini anlatmalıydı. Billy atların söylenen her şeyi anladığından emin değildi, ama ne kadarını anladıklarını söylemek imkânsızdı zaten. Atlar sevdikleri biri onlara olan biteni açıklarsa asla sorun çıkarmazdı. Billy'nin bildiği örnekleri de vardı bunun. Mesela bir atın artık yorgunluktan yıkılmak üzereyken, gidilecek yere az kaldığı söylenince tekrar canlandığını biliyordu. Ayrıca korkudan donup kalmış bir atın, sürücü onu korkutan şeyin ne olduğunu söyleyince rahatladığını da görmüşlüğü vardı. Billy Buck sabahları konuşurken yirmi

otuz saman çöpünü onar santimlik uzunluklarda keser ve şapkasının şeridine sıkıştırırdı. Sonra gün boyunca dişini karıştırmak istediğinde ya da sadece bir şeyler çiğnemek istediğinde uzanıp bir tane alıveriyordu.

Jody dikkatle dinlerdi, çünkü o yörede atlar konusunda Billy'nin üstüne yoktu. Bunu herkes bilirdi. Billy'nin kendi atı da çekiç gibi kafası olan, zayıf görünüşlü bir attı, ama hemen her seferinde yarışmalarda birinci gelirdi. Billy bir danayı kementle yakalar, kementin diğer ucunu eyer boynuzuna bağlayıp attan inerdi. Atı kendi başına danayı oltaya gelmiş balık gibi idare eder, dana yorgunluktan yıkılıncaya kadar kementi hep gergin tutardı.

Jody her sabah midilliyi fırçalayıp tımar ettikten sonra bölmenin bariyerini indirirdi ve Gabilan hızla yanından geçip ahırın kapısına yönelerek çitle çevrili çayıra çıkardı. Çayırda koşarak turlar atar, bazen de birden ileri doğru hoplayıp iki ayağının üzerine kaskatı iniverirdi. Titremeye başlar, dik kulaklarını ileri uzatır, beyazları görünecek kadar gözlerini devirerek korkmuş gibi yapardı. En sonunda homurtular çıkararak yalağa gider ve burnunu deliklerine kadar suyun içine sokardı. Jody o zaman gururlanırdı, çünkü bir atı kıymetinin ancak buradan anlaşılacağını biliyordu. Kötü atlar suya sadece dudaklarını değdirirdi, ama iyi bir hayvan bütün burnunu ve ağzını suya sokar, ancak nefes alacak kadar yer bırakırdı.

Sonra Jody durup midilliyi izler ve diğer atlarda daha önce hiç dikkatini çekmeyen şeyler görürdü: böğründeki biçimli, lif lif açılmış sağlam kaslar, gürbüz kalçası, al postun üstünde güneşin parıltısı. Jody hayatı boyunca hep at görmüş, ama onlara hiç bu kadar yakından bakmamıştı.

Şimdi hareket eden kulakların yüze ifade verdiği dikkatini çekiyordu. Midilli kulaklarını oynatarak konuşuyordu. Kulaklarının yönüne bakarak her konudaki hislerini eksiksiz anlayabilirdiniz. Kulakları kimi zaman sert ve dik, kimi zaman gevşek ve sarkıktı. Öfke ya da korku duyduğunda kulakları arkaya yatıyor, endişeli, meraklı ya da sevinçli olduğunda öne yatıyordu; kulaklarının pozisyonu tam olarak ne hissettiğini gösterebiliyordu.

Billy Buck sözünü tuttu. Güz başında eğitim başladı. En başta yular eğitimi vardı ve ilk olduğundan en zoruydu. Jody bir havuç tutuyor, tatlı sözler söyleyip vaatlerde bulunarak ipi çekiyordu. Midilli gerilimi hissedince eşekler gibi ayak diredi. Ama çok geçmeden öğrendi. Jody onu ipinden tutarak çayırda gezdirdi. Yavaş yavaş ipi gevşetti ve en sonunda midilli iple çekilmese de onu her gittiği yerde izlemeye başladı.

Ardından uzun ip eğitimi başladı. Bu daha yavaş bir işti. Jody uzun ipi tutarak bir çemberin içinde durdu. Dilini şaklattığında midilli uzun ipin ucunda geniş bir çember çizmeye başladı. Bir daha dilini şaklatınca tırısa kalkması, bir daha şaklatınca da dört nala gitmesi gerekiyordu. Gabilan böyle dönüp durdu, çok mutlu olduğu belliydi. Sonra Jody, "Hoo," dedi ve midilli durdu. Çok geçmeden Gabilan emirleri kusursuz yerine getirmeye başladı. Ama başka açılardan çok yaramaz bir midilliydi. Jody'nin pantolonunu ısırıyor ve ayağına basıyordu. Kimi zaman kulaklarını geriye atarak çocuğa doğru korkunç bir çifte atıyordu. Gabilan bu yaramazlıkları yaptıktan sonra her seferinde geri çekiliyor ve kendi kendine kahkahalar atıyormuş gibi kafasını aşağı yukarı sallıyordu.

Billy Buck akşamları şöminenin başında kıldan urgan örüyordu. Jody kuyruk kıllarını bir torbaya dolduruyor, Billy'nin ipi yavaş yavaş inşa etmesini seyrediyordu. Billy birkaç kılı büküp ince ipler yapıyor, sonra ipleri birbirine örerek urgana çeviriyordu. Sonra da bitirdiği urganı ayağının altında yuvarlayarak daha yuvarlak ve sert olmasını sağlıyordu.

Uzun ip işi hızla kusursuzlaştı. Jody'nin babası midillinin durmasını, başlamasını, ardından tırısa kalkmasını ve dörtnala gitmesini izlerken biraz endişelendi.

"Neredeyse gösteri midillisi olacak," diye yakındı. "Gösteri atlarını sevmem. Atlara numara yaptırmak haysiyetlerine zarar verir. Gösteri atı artistlere benzer – haysiyetsizdir, kendine ait bir karakteri yoktur." Sonra da ekledi: "Onu çabucak eyere alıştırsan iyi olacak herhalde."

Jody koşum odasına koştu. Bir süredir eyeri, şekli ata benzeyen bıçkı tezgahının üstünde deniyordu. Üzengilerin uzunluğunu tekrar tekrar değiştirdi, ama hiçbir zaman tam ayarlayamadı. Kimi zaman, koşum odasında bıçkı sehpasına binerken, mahmuzları vurunca çıkıverirdi ahırdan. Doludizgin giderdi midillinin üstünde. Tüfeği eyere takılı olurdu. Tarlaların uçarcasına yanından geçip arkada kaldığını görür, dörtnala giden toynakların ritmini duyardı.

Midilliyi ilk kez eyerlemek sinir bozucu bir işti. Gabilan eğilip bükülüyor, geri çekiliyor ve kayışın tokası takılmadan önce eyeri sırtından atıyordu. Midilli en sonunda sırtından atmayana kadar eyeri tekrar tekrar yerine koymak gerekiyordu. Tokayı takmak da zordu. Jody kayışları her

gün biraz daha sıkılaştırdı ve en sonunda midilli artık sırtında duran eyere aldırmaz oldu.

Ondan sonra gem meselesi vardı. Billy ona Gabilan ağzında bir şeyler olmasına alışana kadar bir meyan kökü çubuğunu nasıl kullanacağını anlattı. "Her şeyi ona zorla da yaptırabiliriz elbette," diye açıkladı Billy, "ama o zaman iyi bir at olmaz. Her zaman biraz ürkek kalırdı ve emirlere içinden gelerek uymaz."

Midilliye gem ilk takıldığında başını sağa sola savurdu ve dilini kullanarak ağzındaki parçayı çıkarmak için o kadar uğraştı ki ağzının kenarlarından kan geldi. Dizgin başlığını yemliğe sürterek çıkarmaya çalıştı. Kulakları bir o yana bir bu yana yatıyordu. Gözleri korkudan kıpkırmızı olmuştu ve kulakları iyice arkaya yatmıştı. Jody içten içe sevindi, çünkü ancak ruhunda kötülük olan bir atın eğitime direnmeyeceğini biliyordu.

Jody eyere ilk kez oturduğunda neler olacağını düşününce ürperdi. Midilli büyük ihtimalle onu sırtından atacaktı. Bunda utanılacak bir şey yoktu. Asıl utanılacak şey hemen kalkıp tekrar midillinin sırtına binmemekti. Kimi zaman çamurun içinde yatıp kaldığını, ağladığını ve tekrar midilliye binemediğini görüyordu rüyasında. Rüyanın utancı neredeyse gün ortasına kadar sürüyordu.

Gabilan hızla büyüyordu. Taylara has uzun bacaklar çoktan kaybolmuştu, yelesi uzuyor ve rengi kararıyordu. Aralıksız tımar ve fırçalanma sayesinde postu pürüzsüzdü ve verniklenmiş gibi turuncu turuncu parlıyordu. Jody midillinin toynaklarını yağlıyor ve çatlamasınlar diye dikkatle törpülüyordu.

Kıl urgan bitmek üzereydi. Babası Jody'ye eski bir çift mahmuz verdi, sonra da yan çubuklarını büktü, şeritlerini kısaltıp zincirini de yukarı çekerek çizmesine uydurdu. Sonra bir gün Carl Tiflin şöyle dedi.

"Midilli düşündüğümden daha hızlı büyüyor. Herhalde Şükran Günü ona binebilirsin. O zamana eğitimini yetiştirebilir misin?"

"Bilmiyorum ki," dedi Jody utangaçça. Şükran Günü sadece üç hafta sonraydı. Yağmur yağmamasını umuyordu, çünkü yağmur kırmızı eyer üzerinde leke bırakırdı.

Gabilan artık Jody'yi tanıyor ve seviyordu. Jody daha tarladaki kestirmeden gelirken onu kişneyerek karşılıyor ve çayıra çıktıklarında efendisi ne zaman ıslık çalsa hemen yanına koşuyordu. Her seferinde de ondan bir havuç alıyordu elbette.

Billy Buck ata binmenin kurallarını tekrar tekrar hatırlatıyordu. "Oraya çıktığın zaman sadece dizlerinle sıkıca tutun ve ellerini eyerden uzak tut. Şayet düşersen kesinlikle hayalkırıklığına uğrayıp vazgeçme. İnsan ne kadar usta olursa olsun onu sırtından atacak bir at mutlaka vardır. Seni alt ettiğini sanmasına fırsat vermeden hemen kalkıp tekrar sırtına binmelisin. Çok geçmeden seni sırtından atmamaya başlayacak, daha sonra artık seni istese de *atamayacak*. Bu iş böyle yapılır."

"Umarım öncesinde yağmur yağmaz," dedi Jody.

"Ne o? Çamurun içine düşmek istemiyor musun yoksa?"

Kısmen ondandı, kısmen de Gabilan'ın kayıp üstüne devrileceğinden, bacağını ya da kalçasını kıracağından korkmasındandı. Daha önce bunun başkalarının başına gel-

diğini görmüş, nasıl ezilmiş böcekler gibi yerde kıvrandıklarına şahit olmuştu, bu yüzden de korkuyordu.

Sol eliyle dizginleri, sağ eliyle şapkasını tutma alıştırmasını bıçkı sehpasının üstünde yaptı. Elleri böyle meşgul olursa, düşeceğini hissettiğinde istese de eyer boynuzuna tutunamayacaktı. Boynuzu tutarsa ne olacağını düşünmek bile istemiyordu. Belki de babası ve Billy Buck öyle utanacaklardı ki bir daha onunla hiç konuşmayacaklardı. Haber duyulacak ve annesi de utanç içinde kalacaktı. Ya okuldakiler... düşünmesi bile korkunçtu.

Gabilan eyerlendikten sonra Jody ağırlığını üzengiye vermeye başladı, ama diğer bacağını midillinin sırtından aşırmadı. Şükran Günü'ne kadar bu yasaktı.

Her gün öğleden sonra kırmızı eyeri midillinin sırtına sıkıca yerleştirdi. Midilli şimdiden kayışlar sıkılırken karnını şişirmeyi, eyer yerine oturunca da gevşemeyi öğrenmişti. Jody bazen onu çalılığın oraya kadar götürüp yuvarlak yeşil yalaktan su içiriyor, bazen de tarladan geçirip tepeye çıkarıyordu. Tepeden bakınca Salinas kasabalarının ak binalarını, geniş vadideki geometrik tarlaları ve koyunların kemirip durduğu meşeleri görmek mümkündü. Zaman zaman çalıların içine giriyor ve minik açıklıklara çıkıyorlardı. Buralarda çalılık o kadar sıktı ki dünyadan geriye sadece gökyüzü ve çevredeki çalı dairesi kalıyordu. Gabilan bu yolculuklardan çok hoşlanıyor ve başını hep yukarıda tutup burun deliklerini ilgiyle titreterek sevincini gösteriyordu. Çıktıkları keşiflerden geri döndüklerinde, sürtündükleri otların kokusu üstlerine sinmiş oluyordu.

Şükran Günü geliyordu, ama kış da hızla yaklaşıyordu. Bulutlar yere yakınlaşmaya, bütün gün göğü kapatmaya

ve yamaçları süpürmeye başladı, rüzgarlar da geceleri gittikçe daha soğuk esiyordu. Kuru meşe yaprakları bütün gün ağaçlardan dökülüp yeri kaplıyor ama ağaçlarda hiçbir değişiklik olmamış gibi görünüyordu.

Jody Şükran Günü'nden önce yağmur yağmasın istiyordu, ama yağdı. Kahverengi toprak koyulaştı ve ağaçlar ıslak ıslak parıldamaya başladı. Anızların kesik uçları küflenip karardı, saman yığınları rutubetten grileşti ve çatılardaki yosunlar bütün yaz boyunca korudukları kertenkele griliğinden kurtularak parlak sarı, yeşil renkler aldılar. Jody yağmurun yağdığı hafta boyunca midilliyi bölmesinde, ıslaklıktan uzakta tuttu. Sadece okuldan döndükten sonra bacakları açılsın diye biraz çıkarıp yukarı çayırdaki yalaktan su içiriyordu. Gabilan bir kez bile ıslanmadı.

Yeni otlar bitene kadar yağmurlar devam etti. Jody okula yağmurluk ve kısa lastik çizmelerle gidiyordu. Sonunda bir sabah güneş çıktı. O gün Jody bölmede çalışırken Billy Buck'a seslendi: "Belki bugün okula giderken Gabilan'ı çayırda bırakabilirim."

"Güneşte durmak ona iyi gelir," diye destekledi Billy. "Hayvanlar uzun süre kapalı kalmayı sevmez. Baban ve ben pınara dökülen yaprakları temizlemek için yamaca gidiyoruz." Billy başını sallayarak minik saman çöplerinden biriyle dişini karıştırmaya koyuldu.

"Peki ya yağmur yağarsa..." dedi Jody.

"Bugün yağacağını sanmam. Yağacağı kadar yağdı." Billy kollarını sıvayıp gömleğini dirseklerine düğmeledi. "Hem yağarsa yağsın... Birazcık yağmurun ata zararı olmaz ki."

"Ama yine de yağmur yağarsa onu içeri alırsın, değil mi Billy? Üşütür de vakti gelince ona binemem diye korkuyorum."

"Elbette! Vaktinde dönebilirsek onu kollarım. Ama bugün yağmur yağmaz."

Böylece Jody okula giderken Gabilan'ı çayırda bıraktı.

Billy Buck pek çok konuda yanılmayan biriydi. Yanılamazdı. Ama o gün hava konusunda yanılmıştı, çünkü öğle saatlerinde tepelerin üstünde bulutlar belirdi ve sağanak başladı. Jody okulun çatısına vuran damlaların sesini duydu. Parmak kaldırıp tuvalete gitmek için izin istemeyi, dışarı çıkınca da midilliyi içeri sokmak için eve koşmayı düşündü. Hem okulda hem de evde ceza alacağı kesindi. Sonunda vazgeçti ve yağmurun atlara zarar vermeyeceğini söyleyen Billy'ye güvenmeyi tercih etti. Dersler nihayet bittiğinde sağanak yağmur altında hızla eve gitti. Yol kenarlarında yağmurdan ufak çamurlu dereler oluşmuştu. Buz gibi ve şiddetli rüzgarda yağmur döne döne her yandan saldırıyordu. Jody çakılların arasından çamurları sıçrata sıçrata ilerledi.

Tepeyi aşınca Gabilan'ın çayırda sefil bir halde durduğunu gördü. Su içinde kalan al postu neredeyse simsiyah olmuştu. Başını iyice eğmiş, yağmur ve rüzgara arkasını vermişti. Jody koşarak gelip hızla ahır kapısını aştı ve ıslak midilliyi perçeminden tutup içeri soktu. Sonra bir çuval bulup ıslak postu, bacakları ve bilekleri güzelce kuruladı. Gabilan sabırla bekledi, ama zaman zaman yaprak gibi titriyordu.

Jody midilliyi elinden geldiğince kuruladıktan sonra eve gidip sıcak su getirdi ve yemi bu suyla yumuşattı. Ga-

bilan çok aç değildi. Sıcak lapayı biraz didikledi, ama pek ilgilenmedi. Hâlâ zaman zaman titriyordu. Nemli sırtından ince bir buhar sütunu yükseliyordu.

Billy Buck ve Carl Tiflin eve döndüğünde neredeyse karanlık çökmüştü. "Yağmur yağınca Ben Herche'nin oraya gittik. Öğleden sonra da yağmur bir şey yapmamıza izin vermedi," dedi Carl Tiflin. Jody gözlerini dikmiş Billy Buck'a bakıyordu. Billy başını öne eğdi.

"Yağmur yağmaz," demiştin diye suçladı onu Jody.

Billy gözlerini kaçırdı. "Yılın bu zamanında belli olmuyor," dedi, ama kötü bir bahaneydi bu. Onun hata yapma hakkı yoktu ve bunu biliyordu.

"Midilli ıslandı, sırılsıklam oldu."

"Kuruladın mı?"

"Çuvalla kuruladım ve sıcak yem verdim."

Billy başını sallayarak onayladı.

"Üşütür mü dersin, Billy?"

"Birazcık yağmurdan zarar gelmez," diye avuttu onu Billy.

Sonra Jody'nin babası da lafa karıştı ve çocuğa biraz nasihat verdi. "At dediğin süs köpeği gibi olmayacak." Carl Tiflin zayıflıktan ve hastalıktan nefret ederdi. Ayrıca çaresizlik en tiksintiyle karşıladığı şeydi.

Jody'nin annesi masaya büyük tabaklarda biftek, patates püresi ve haşlanmış kabak koydu. Oda buhar içinde kaldı. Oturup yemeye koyuldular. Carl Tiflin hâlâ fazla şımartılmanın hayvanları ve insanları nasıl zayıflattığına dair bir şeyler homurdanıyordu.

Billy Buck yaptığı hata yüzünden kendini suçlu hissediyordu. "Battaniye örttün mü üstüne?" dedi.

"Hayır. Battaniye bulamadım. Onun yerine birkaç çuval attım sırtına."

"Yemekten sonra gider üstünü adamakıllı örteriz." Billy artık kendini daha iyi hissediyordu. Jody'nin babası şöminenin başına geçip annesi de bulaşıkları yıkamaya başladığında, Billy bir fener bulup yaktı. Jody'le birlikte çamurların içinden yürüyerek ahıra gittiler. Ahır karanlık, sıcak ve rahattı. Atlar hâlâ akşam samanını çiğniyorlardı. "Sen feneri tut!" diye buyurdu Billy. Sonra midillinin bacaklarını yokladı, böğrünün sıcaklığını eliyle ölçtü. Midilli'nin gri burnuna yanağını dayadı, ardından gözkapaklarını yukarı kaydırıp gözlerine baktı, dudaklarını kaldırıp diş etlerini kontrol etti, son olarak da kulaklarının içine parmaklarını soktu. "Pek iyi görünmüyor," dedi Billy. "İyice bir ovalamak gerek."

Billy bir çuval bulup midillinin bacaklarını sertçe ovdu, ardından göğsüne ve omuzlarına da aynı şeyi yaptı. Gabilan'da tuhaf bir ruhsuzluk vardı. Ovalanırken hiç itiraz etmedi. En sonunda Billy eyer odasından eski bir pamuklu yorgan getirip midillinin sırtına attı. Boynundan ve göğsünden geçirdiği bir iple de sıkıca bağladı

"Sabaha bir şeyciği kalmaz," dedi Billy.

Jody eve döndüğünde annesi başını kaldırıp ona baktı. "Geç vakte kaldın," dedi. Çocuğun çenesini nasırlaşmış avuçlarının içine aldı, bir tutam perçemi gözlerinin önünden çekti. "Midilli için endişelenme. İyileşecektir. Billy buralardaki at doktorlarından aşağı kalmaz."

Annesinin onun endişesini görebildiğinin farkında değildi Jody. Usulca ondan uzaklaştı, sonra da diz çöküp karnı yanıncaya kadar şöminenin önünde durdu. Kendini iyice dağladıktan sonra yatmaya gitti, ama uykuya dalması çok

uzun sürdü. Uyandığında çok uzun zaman geçmiş gibiydi. Oda karanlıktı ama pencereden içeri şafaktan öncekine benzer bir grilik giriyordu. Jody kalkıp tulumunu buldu ve bacaklarını neresine sokacağını aramaya başladı. Bu sırada diğer odadaki saat ikiyi vurdu. Jody tulumu geri bırakıp yatağa girdi. Tekrar uyandığında güneş çoktan doğmuştu. Üçgen zilin sesi onu ilk defa uyandırmamıştı. Sıçrayarak kalktı, üstünü giyindi ve gömleğinin düğmesini ilikleyerek odadan fırladı. Annesi onun arkasından şöyle bir baktı, ardından sessizce işini yapmaya devam etti. Annenin gözleri endişeli ve şefkatliydi. Zaman zaman ağzının köşesinde bir gülücük beliriyor, ama gözlerindeki bakış değişmiyordu.

Jody ahıra koştu. Yarı yolda korktuğu sesi duydu: Bir atın kesik kesik öksürüğü. O zaman iyice hızlandı. Ahırda Billy Buck'ı midillinin başında buldu. Billy güçlü ve kalın elleriyle hayvanın bacaklarını ovuyordu. Başını kaldırıp neşeyle gülümsedi.

"Sadece birazcık üşütmüş," dedi Billy. "Birkaç güne kadar onu iyi ederiz."

Jody midillinin yüzüne baktı. Gözleri yarı kapalıydı, kapakları ise şişmiş ve kurumuştu. Gözlerinin kenarında koca koca kurumuş çapaklar vardı. Gabilan'ın kulakları gevşekçe iki yana sarkmıştı ve boynu büküktü. Jody elini uzattı, ama midilli yaklaşmaya yeltenmedi. Tekrar öksürdüğünde bütün vücudu sarsıldı. Burun deliklerinden cıvık bir şeyler aktı.

Jody tekrar Billy Buck'a baktı. "Bu çok hasta, Billy."

"Dediğim gibi, sadece birazcık üşütmüş," diye üsteledi Billy. "Gidip kahvaltını yap, sonra da okula git. Ona ben bakarım."

"Ama ya başka işin çıkarsa? Onu bırakman gerekir."

"Hayır, bırakmam. Onu hiç bırakmayacağım. Yarın Cumartesi. O zaman bütün gün yanında kalabilirsin." Billy yine yanılmıştı ve kendini çok kötü hissediyordu. Midilliyi iyileştirmek zorundaydı.

Jody eve döndü ve gönülsüzce masadaki yerini aldı. Yumurta ve pastırma soğumuştu, yağları donmuştu, ama farkına varmadı. Her zamanki kadar yedi. Okula gitmemek için izin bile istemedi. Annesi tabağını alırken Jody'nin saçlarını gözünün önünden çekti. "Billy midilline bakacaktır," diye teskin etti onu.

Okulda da bütün gün kederli kederli oturdu. Ne sorulara cevap verebiliyor, ne de kelimeleri okuyabiliyordu. Midillinin hastalandığını bile kimseye söyleyemedi, çünkü o zaman hastalık kötüye gidebilirdi. Dersler nihayet bittiğinde korku içinde eve doğru yola çıktı. Yavaş yürüdü ve diğer çocuklardan geride kaldı. Bu yürüyüş hiç bitmese, çiftliğe hiç varmasam, diye geçiriyordu içinden.

Billy söz verdiği gibi ahırdaydı ama midillinin durumu kötüleşmişti. Gözleri artık neredeyse kapalıydı, burnu tıkalı olduğu için nefes alırken tiz bir ıslık sesi çıkarıyordu. Gözlerinin görülebilir kısmının üstü bir film tabakasıyla kaplı gibiydi. Midillinin artık görebildiği de şüpheliydi. Zaman zaman burnunu temizlemeye çalışıyordu, ama çektikçe daha da tıkanıyor gibiydi. Jody kederle midillinin postuna baktı. Kıllar sertleşmiş ve donuklaşmıştı. Eski pırıltısından eser kalmamış gibiydi. Billy bölmenin yanında sessizce dikiliyordu. Jody sormak istemiyordu, ama bilmek zorundaydı.

"Billy, sence iyileşecek mi?"

Billy midillinin çenesinin altını parmaklarıyla yokladı. "Şurayı bir elle," diyerek Jody'nin parmaklarını çene altındaki büyük bir şişliğe dokundurdu. "Bu biraz daha büyüyünce, yarıp açacağım. O zaman daha iyi olacak."

Jody hemen başını çevirdi, çünkü bu şişliği daha önce duymuştu. "Sorun nedir?"

Billy cevap vermek istemedi ama mecburdu. Üçüncü kez hata yapamazdı. "Boğak," dedi kısaca, "ama gözünde büyütme. Onu iyileştireceğim. Gabilan'dan daha kötü durumdaki atları iyileştirdim. Şimdi ona buğu yapacağım. İstersen yardım et."

"Tamam," dedi Jody kederle. Billy'i tahıl odasına kadar takip etti ve buğu torbasını hazırlamasını izledi. Atın kulaklarından geçirilen ipleri olan, bezden uzun bir burun torbasıydı bu. Billy torbanın üçte birini kepekle doldurdu, sonra birkaç avuç da kurutulmuş şerbetçiotu ekledi. Bu kuru malzemenin üzerine biraz asit fenik ile neft yağı döktü. "Ben bunları karıştırırken sen bir koşu eve gidip bana kaynar su getir," dedi Billy.

Jody biraz sonra buharı tüten ibrikle geldiğinde, Billy ipleri Gabilan'ın başından geçirerek torbayı sıkıca burnuna bağladı. Ardından torbanın yan tarafındaki küçük delikten kaynar suyu karışımın üzerine döktü. Sert buhar bulutu yükselince midilli irkildi ve gerilemeye çalıştı, ama sonra rahatlatıcı dumanlar burnuna doldu, oradan ciğerlerine gitti ve keskin buhar burun kanallarını temizlemeye başladı. Midilli gürültüyle nefes aldı. Sıtmalı gibi titredi ve canını yakan bulut yüzünden gözlerini kapattı. Billy biraz daha

su döktü. On beş dakika boyunca buharın yükselmesini sağladı. En sonunda ibriği yere bırakıp torbayı Gabilan'ın burnundan çıkardı. Midilli daha iyi görünüyordu. Rahatça nefes alıyordu, üstelik gözleri biraz açılmıştı.

"Bak ne kadar iyi geldi," dedi Billy. "Şimdi onu yine battaniyeye saracağız. Belki sabaha kadar iyileşmiş olur."

"Bu gece onunla kalayım," dedi Jody.

"Olmaz. Sen kalma. Ben kendi battaniyemi de getirip samanın üstünde yatarım. Yarın da sen kalırsın ve gerekirse yine buğu yaparsın. "

Akşam yemeği için eve gittiklerinde karanlık çökmek üzereydi. Jody tavukları besleme ve odun sandığını doldurma işini başkasının yaptığını fark etmedi bile. Evi geçip çalılığın oraya giderek pınardan su içti. Pınarın suyu o kadar soğuktu ki ağzı uyuştu ve bütün vücuduna bir titreme yayıldı. Tepelerin üstündeki gökyüzü hâlâ aydınlıktı. Çok yüksekten uçan bir şahinin göğsüne güneş vurunca kıvılcım gibi parladığını gördü. İki siyah kuş şahini aşağılara doğru sürüyor, ona saldırırken güneşte parıldıyorlardı. Batıda bulutlar toplanıyordu, yine yağmur yağacaktı.

Aile yemek yerken Jody'nin babası hiç konuşmadı, ama Billy Buck battaniyelerini alıp ahırda uyumaya gittikten sonra Carl Tiflin şömineye bir sürü odun atıp ateşi canlandırdı ve hikâyeler anlatmaya başladı. Kırlarda çıplak koşan, at gibi kuyruğu ve kulakları olan vahşi adamın hikâyesini anlattı, ardından Moro Cojo'da kuş avlamak için ağaçlara atlayan tavşan-kedilerden bahsetti. Günün birinde altın damarı keşfeden, sonra da damarı fazla iyi sakladıkları için kendileri bile bulamayan meşhur Maxwell kardeşlerin hikâyesini de anlattı.

Jody çenesini avuçlarının içine alarak oturdu. Sinirli sinirli ağzını oynatıyordu. Babası onun pek dikkatli dinlemediğini fark etti. "Komik değil mi?" diye sordu.

Jody kibarca güldü. "Evet, babacığım." Babası öfkelenmiş ve incinmişti. O gece başka hikâye anlatmadı. Jody bir süre sonra feneri alıp ahıra gitti. Billy Buck samanların üstünde uyuyakalmıştı ve midilli biraz hırıltılı nefes alıyor olmakla beraber daha iyi görünüyordu. Jody bir süre oyalanıp midillinin al renkli postunu okşadı, sonra feneri alıp tekrar eve döndü. Yatağa girdiğinde annesi odaya girdi.

"Üstünü iyi örttün mü? Kış geliyor."

"Evet, anneciğim."

"Peki, bu gece biraz dinlen." Dışarı çıkarken bir an kararsızca durdu. "Midillin iyileşecek," dedi.

Jody yorulmuştu. Hemen uykuya daldı ve şafak sökene kadar uyanmadı. Üçgenin sesi duyuldu ve Jody daha evden çıkamadan Billy Buck ahırdan geldi.

"Nasıl oldu?" diye sordu Jody.

Billy daima kahvaltısına kurt gibi saldırırdı. "Çok iyi. O şişliği de bu sabah açacağım. O zaman daha da iyi olabilir belki."

Kahvaltıdan sonra Billy en iyi ve en sivri uçlu bıçağını çıkardı. Pırıltılı bıçağı uzun süre bileyi taşına sürttü. Bıçağın ucunu ve ağzını birkaç kez başparmağında, son olarak da üst dudağında denedi.

Ahıra giderlerken Jody taze otların çıkmaya başladığını ve anızların günden güne eriyerek yerini yeşilliklere bıraktığını fark etti. Soğuk ve güneşli bir gündü.

Jody midilliyi görür görmez durumunun kötüleştiğini anladı. Gözleri kapanmış ve çapakla kaplanmıştı. Başı

o kadar düşmüştü ki burnu neredeyse yattığı yerdeki samanlara değiyordu. Nefes alırken ince bir hırıltı çıkarıyordu; derinden gelen, sabırlı bir hırıltı.

Billy zayıf başı kaldırdı ve bıçakla şişliği yarıverdi. Jody sarı iltihabın aktığını gördü. O başı tutarken Billy yaraya seyreltilmiş asit fenik sıvadı.

"Şimdi kendini daha iyi hissedecek," diye onu temin etti Billy. "Midilliyi hasta eden o sarı zehirdi."

Jody inanmayan gözlerle Billy Buck'a baktı. "Çok hasta."

Billy uzun süre ne diyeceğini düşündü. Neredeyse bir kez daha düşüncesizce onu temin edecekti, ama son anda kendini kurtardı. "Evet, bir hayli hasta," dedi sonunda. "Daha kötülerinin iyileştiğini gördüm. Zatürreeye çevirmezse onu kurtarırız. Yanında kal. Kötüleşirse gelip beni çağırırsın."

Billy gittikten sonra Jody uzun süre midillinin başında durup kulaklarının arkasını okşadı. Midilli iyi olduğu zamanlarda yaptığı gibi başını savurmuyordu. Soluğundaki hırıltı giderek daha derinden geliyor gibiydi.

Kocabaş ahırdan içeri baktı, koca kuyruğunu kışkırtıcı bir tarzda sallıyordu. Jody onun bu sağlıklı hali karşısında öyle öfkelendi ki yerde bulduğu kara bir keseği ona fırlattı. Kocabaş yaralanan patisini yalamak için viyaklayarak uzaklaştı.

Sabahın ilerleyen saatlerinde Billy Buck geri gelip bir daha buğu yaptı. Jody midillinin geçen seferki kadar iyileşip iyileşmeyeceğini görmek için onları izledi. Midillinin soluk alıp verişi biraz kolaylaşmış gibiydi, ama başını kaldırmadı.

Cumartesi böyle devam etti. Öğleden sonra Jody eve gidip battaniyesiyle yastığını getirdi ve samanların üstünde kendine uyuyacak bir yer yaptı. İzin istemedi. Annesinin ona bakışından hemen her istediğine izin vereceğini anlamıştı. Bölmenin üstündeki bir tele taktığı feneri o gece açık bıraktı. Billy ona arada sırada midillinin bacaklarını ovmasını söylemişti.

Saat dokuzda rüzgar çıktı ve ahırın çevresinde uğuldamaya başladı. Tüm endişelerine rağmen Jody'nin uykusu gelmeye başlamıştı. Battaniyelerin içine girip uykuya daldı, ama midillinin hırıltılı nefesini rüyalarında da duymaya devam ediyordu. Uykusunda duymaya başladığı bir çarpma sesi en sonunda onu uyandırdı. Rüzgar ahırın içinde esiyordu. Ayağa fırlayıp bölmelerin oraya baktı. Ahır kapısı rüzgardan açılmış ve midilli gitmişti.

Feneri kaptığı gibi dışarı fırlayınca Gabilan'ın başını yere eğmiş, ağır ve tekdüze hareketlerle karanlığın içinde kaybolmak üzere olduğunu gördü. Jody onu perçeminden yakaladı. Midilli geri götürülürken ve bölmesine konurken hiç direnmedi. Hırıltısı artmıştı ve şimdi burnundan keskin bir ıslık sesi geliyordu. Jody ondan sonra uyuyamadı. Midillinin hırıltıları ve ıslıkları giderek şiddetleniyor ve keskinleşiyordu.

Şafak sökerken Billy Buck'ın gelmesine memnun oldu. Billy daha önce hiç görmemiş gibi uzun süre midilliye baktı. Kulaklarını ve böğrünü yokladı. "Jody," dedi. "Senin görmeni istemediğim bir şey yapacağım. Bir süreliğine eve gider misin?"

Jody hiddetle bileğine yapıştı. "Onu vurmayacaksın, değil mi?"

Billy onun elini okşadı. "Hayır, nefes alabilsin diye soluk borusuna küçük bir delik açacağım. Burnu tamamen tıkanmış. İyileştiği zaman deliğe pirinç bir düğme yerleştiririz ve oradan nefes alır."

Jody istese de gidemezdi. Al postun kesilmesini görmek korkunçtu, ama kesildiğini bilip de görmemek çok çok daha dehşet vericiydi. "Burada kalacağım," dedi acı dolu bir sesle. "Gerçekten mecbur musun?"

"Evet, mecburum. Kalacaksan başını tutabilirsin. Yani miden bulanmayacaksa."

Keskin bıçak tekrar ortaya çıktı ve ilk seferki gibi büyük bir dikkatle bilendi. Jody midillinin başını yukarıya doğru kıvırıp gırtlağını ortaya çıkardı. Billy de eliyle yoklayarak doğru yeri buldu. Bıçağın parlak ucu gırtlağa gömüldüğünde Jody ağlamaklı oldu. Midilli zayıf bir hamleyle uzaklaşmaya çalıştı, sonra korkunç bir şekilde titreyerek hareketsiz durdu. Bıçağın üzerinden yürüyen koyu kan önce Billy'nin eline, ardından da gömleğinin koluna akıyordu. Dört köşe kararlı el bıçağı ileri geri sürterek ette yuvarlak bir delik açınca midillinin nefesi kanla beraber püskürdü. Aniden hücum eden oksijen midilliye güç vermişti. Arka ayağını yere dayayıp şaha kalkmaya çalıştı, ama Billy asit fenikle yeni yarayı temizlerken Jody onun başını aşağıda tutmayı başardı. İyi iş çıkarmışlardı. Kanın akışı durdu, hava delikten hafif bir fokurtu eşliğinde düzenli olarak girip çıkmaya başladı.

Gece rüzgarıyla gelen yağmur ahırın çatısında tıpırdamaya başladı. Sonra kahvaltının hazır olduğunu bildiren üçgenin sesi duyuldu. "Sen git ye, ben beklerim," dedi Billy. "Bu deliğin tıkanmasını önlememiz lazım."

Jody ağır ağır ahırdan çıktı. Gece ahır kapısının kendiliğinden açıldığını ve midillinin dışarı çıktığını Billy'e söyleyemeyecek kadar keyifsizdi. Nemli, gri sabahta sulara bata çıka eve doğru yürüdü. Tüm su birikintilerine basmaktan sapıkça bir haz alıyor gibiydi. Annesi karnını doyurdu ve ona kuru giysiler verdi. Hiç sorguya çekmedi. Cevap verecek durumda olmadığını biliyor gibiydi. Ama ahıra dönmeye hazır olduğunda ona buharı tüten bir kap tahıl aşı verdi. "Bunu ona yedir," dedi.

Ama Jody kabı almadı. "Hiçbir şey yemiyor," dedi ve koşarak evden çıktı. Billy ahırda ona bir çubuğun ucuna pamuk topağı tutturup salgıların kapattığı deliği nasıl açacağını gösterdi.

Jody'nin babası ahıra girdi ve bölmenin önünde durdu. En sonunda oğluna döndü. "Benimle gelsen daha iyi olmaz mı? Tepenin öbür yanına gidiyorum." Jody olumsuz anlamda başını salladı. "Bu halden kurtulsan iyi edersin," diye üsteledi babası.

Billy öfkeyle ona döndü. "Onu rahat bırak. Midillisinin başını bekliyor işte."

Carl Tiflin hiçbir şey söylemeden yürüyüp gitti. Duyguları çok incinmişti.

Jody hava rahat girip çıksın diye öğlene kadar yarayı açık tuttu. Öğlen midilli bitkince yana doğru devrilip yattı ve burnunu ileri uzattı.

Billy geri geldi. "Bu gece onunla kalacaksan biraz uyusan iyi olur," dedi. Jody dalgın dalgın ahırdan çıktı. Gökyüzü katı ve ince bir mavilikteydi. Her yerde ıslak topraktan çıkan solucanlarla uğraşan kuşlar vardı.

Jody çalılığın oraya gidip yosunlu yalağın kenarına oturdu. Aşağıdaki eve, eski işçi barakasına ve servi ağacına baktı. Mekân tanıdık geliyordu, ama tuhaf bir değişim geçirmişti. Artık kendisi olmaktan çıkmış, meydana gelen olaylar için bir çerçeve halini almış gibiydi. Şimdi doğudan soğuk bir rüzgar esiyor, bir süreliğine yağmurun duracağını haber veriyordu. Jody ayağının dibinde yeni biten otların minik kollarını görebiliyordu. Pınarın çevresindeki çamurda binlerce bıldırcın izi vardı.

Kocabaş bostanın içinden utangaççа yan yan yürüyerek geldi. Ona attığı keseği hatırlayan Jody kolunu köpeğin boynuna doladı ve geniş, kara burnunu öptü. Kocabaş hiç kıpırdamadan durdu, ortada bir matem havası olduğunu hissetmiş gibiydi. Kalın kuyruğu ciddiyetle yere vurmaya başladı. Jody onun boynundan şişmiş bir kene alıp tırnaklarının arasında ezdi. Pis bir şeydi. Buz gibi pınar suyunda ellerini yıkadı.

Rüzgarın tekdüze uğultusu dışında çiftlik çok sessizdi. Jody gidip öğle yemeğini yemezse annesinin kızmayacağını biliyordu. Bir süre sonra ağır ağır ahıra yöneldi. Kocabaş da kendi küçük kulübesine doğru süründü ve uzun süre kendi kendine usulca iniltiler çıkardı.

Billy Buck bölmeden çıkıp pamuklu çubuğu Jody'ye uzattı. Midilli hâlâ yan yatıyordu ve boynundaki yara inip kalkıyordu. Jody hayvanın postunun ne kadar kuru ve ölgün olduğunu görünce, midilli için hiç umut kalmadığını nihayet anladı. Bu ölgün postu daha önce köpeklerde ve ineklerde de görmüştü ve kesin bir işaret olduğunu biliyordu. Bir sandığın üzerine yığılırcasına oturdu ve bölmenin bariyerini kapattı. Uzun süre gözlerini hareket eden yaraya

dikti ve en nihayetinde uyuklamaya başladı. Akşam çabuk geldi. Karanlık çökmeden hemen önce annesi koca bir çanak yahni getirip bıraktı ve geri gitti. Jody yahniden biraz yedi, ortalık kararınca da yarayı izleyip açık tutmak için feneri midillinin başına yakın bir yere koydu. Ardından tekrar uykuya daldı ve nihayet geceleyin soğuktan uyandı. Rüzgar çok sert esiyor, kuzeyin soğuğunu da beraberinde getiriyordu. Jody samanlıktaki yatağından bir battaniye getirip sıkıca sarındı. Gabilan'ın nefes alıp verişi nihayet düzelmişti; gırtlağındaki delik usul usul inip kalkıyordu. Baykuşlar çığlıklar atarak samanlığın üstünden uçuyor, fareleri arıyorlardı. Jody ellerini başına yastık yaparak tekrar uyudu. Rüzgarın arttığını uykusunda hissetti. Ahırın içinde rüzgardan bir şeylerin tangırdadığını duyabiliyordu.

Uyandığında gün ışımıştı. Ahırın kapısı ardına kadar açıktı. Midilli gitmişti. Jody hemen yerinden fırlayıp sabah aydınlığına çıktı.

Midillinin izleri belirgindi. Taze otların üstündeki kırağı boyunca oluşan izlerin arasında, toynakların sürüklendiği yerlerde kesik kesik çizgiler vardı. İzler tepenin yukarısındaki çalılığa doğru gidiyordu. Jody izleri takip ederek koşmaya başladı. Orada burada yerden çıkmış keskin beyaz kuvars taşları gün ışığında parlıyordu. Jody izi takip ederken yukarıdan bir gölge geçti. Başını kaldırdığında çember çizen kara akbabaları gördü. Ağır ağır dönen bu çember giderek alçalıyordu. Çok geçmeden bu karanlık kuşlar tepenin ardında kayboldu. Jody panik ve öfkeyle daha hızlı koşmaya başladı. İzler en sonunda çalıların içine girdi ve uzun otların arasında kayboldu.

Jody tepeye ulaştığında nefesi kesildi. Gürültüyle soluyarak durdu. Kalp atışlarını kulaklarında duyabiliyordu. İşte o anda aradığı şeyi gördü. Çalıların arasındaki minik açıklıklardan birinde al midilli yatıyordu. Jody uzaktan bacaklarının usulca sarsıldığını görebiliyordu. Akbabalar çevresinde bir halka oluşturmuş, gayet iyi tanıdıkları ölüm anını bekliyorlardı.

Jody ileri atılarak tepeden aşağı koşmaya başladı. Islak toprak ayak seslerini emiyor, çalılar da onu gözlerden saklıyordu. Vardığında her şey bitmişti. İlk akbaba midillinin başına tünemiş ve gagasını koyu renk göz sıvısının içinden yeni kaldırmıştı. Jody bir kedi gibi halkanın ortasına atladı. Kara kardeşler bir bulut gibi yükseldiler, ama midillinin başındaki büyük akbaba çok geç kalmıştı. Havalanmak için sıçradığında Jody onu kanadının ucundan yakalayıp aşağı çekti. Akbaba en az Jody kadar büyüktü. Serbest kanadı Jody'nin suratına bir sopa kuvvetiyle çarptı, ama çocuk direndi. Akbaba pençelerini çocuğun bacağına geçirdi ve kanatlarının dirsekleriyle başına vurmaya çalıştı. Jody serbest elini körlemesine ileri uzattı. Parmakları mücadele eden hayvanın boynunu buldu. Kızıl gözler sakin, korkusuz ve vahşi bir ifadeyle Jody'nin yüzüne bakıyor, kel kafa bir o yana bir bu yana dönüyordu. Sonra gaga açıldı ve çürümüş bir sıvı kustu. Jody dizlerinin üstüne kalkıp kocaman kuşun üstüne çöktü. Bir eliyle hayvanın boynunu yerde tutarken diğeriyle keskin bir beyaz kuvars taşı buldu. İlk vuruşta gaganın kenarı kırıldı ve çarpılmış, kalın derili ağız kenarlarından kapkara kan fışkırdı. Jody bir daha vurdu ama ıskaladı. Korkusuz kızıl gözler hâlâ ka-

yıtsızlık ve cesaretle yüzüne bakıyordu. Akbaba ölünceye, kafası kırmızı bir pelte halini alıncaya kadar Jody vurmaya devam etti. Ölü kuşa vururken Billy Buck yetişip onu çekti ve titremesini geçirmek için sıkıca sarıldı.

Carl Tiflin al bir mendille çocuğun yüzündeki kanı sildi. Jody durgun ve sessizdi artık. Babası akbabayı ayağıyla dürttü. "Midilliyi öldüren akbaba değildi, Jody," dedi. "Bunu bilmiyor musun?"

"Biliyorum," dedi Jody yorgun bir sesle.

Asıl öfkelenen Billy Buck oldu. Kollarının arasındaki Jody'yi ayağa kaldırmış, eve doğru götürüyordu. Ama sonra Carl Tiflin'e döndü. "Tabii ki biliyor," dedi öfkeyle. "Tanrı aşkına! Çocuğun neler hissettiğini anlayamıyor musun?"

2

YÜCE DAĞLAR

Yaz günü öğleden sonra kavurucu sıcakta küçük Jody çiftlikte kendine yapacak bir şeyler arıyordu. Ahıra bir uğramıştı, ayrıca bütün çamurdan yuvalar içindeki kuru otlar ve kirli tüylerle beraber dökülünceye kadar kırlangıç yuvalarını taşlamıştı. Sonra çiftlik evinde fare kapanına bayat peynir koymuş, özellikle iyi huylu koca köpek Kocabaş'ın burnunu kaptıracağı bir köşeye yerleştirmişti. Jody bunu zalimliğinden yapmamıştı, uzun ve sıcak günde çok sıkılmıştı sadece. Kocabaş aptal burnunu kapana soktu ve burnunu kıstırdı. Sonra acı dolu bir çığlık attı kanlı burnunu çeke çeke topallayarak uzaklaştı. Kocabaş neresinden yaralanırsa yaralansın topallardı. Huyu böyleydi. Gençliğinde bir çakal tuzağına yakalanmıştı ve ondan sonra azarlansa bile hemen topallamaya başlar olmuştu.

Kocabaş ciyaklayınca Jody'nin annesi mutfaktan seslendi: "Jody! Köpeğe eziyet etmeyi bırak da kendine yapacak bir iş bul."

Jody bir an kendinden nefret etti, sonra da sırf bu yüzden Kocabaş'a bir taş attı. Ardından sundurmadan sapa-

nını aldı ve kuş vurmak için çalılığa doğru tırmandı. İyi bir sapanı vardı, lastiklerini dükkandan alınmıştı. Gerçi Jody sıklıkla kuşlara nişan almasına rağmen o güne kadar bir tane bile vuramamıştı. Çıplak topuklarıyla toprağı eze eze bostandan yukarı çıktı. Yolda kusursuz bir sapan taşı buldu. Yuvarlak ve pürüzsüzdü. Ağırlığı da tam atmaya uygundu. Taşı sapana yerleştirip çalılığa doğru yürümeye devam etti. Gözlerini kıstı, ağzı hiç durmadan oynuyordu; kararlıydı, o gün ilk kuşunu avlayacaktı. Çalıların gölgesinde minik kuşlar oynaşıyor, yaprakları gagalıyor, birkaç adım heyecanla uçtuktan sonra konup tekrar gagalıyorlardı. Jody sapanın lastiğini çekip dikkatle ilerledi. Minik bir ardıçkuşu aniden durup ona doğru baktı ve uçmak için gerildi. Jody adımlarını dikkatle, ağır ağır atarak biraz daha yaklaştı. Yedi sekiz metre uzaklığa geldiğinde sapanı dikkatle doğrultup nişan aldı. Taş havada vızıldadı, ardıçkuşu havalandı ve tam taşın yoluna çıktı. Minik kuş kafası kırılmış halde geri düştü. Jody hemen koşup kuşu kaptı.

"Tuttum seni," dedi.

Kuş ölüyken çok daha küçük görünüyordu. Jody karnına bir pişmanlık acısının saplandığını hissetti, bu yüzden çakısını çıkarıp kuşun kafasını kesti. Sonra içini temizledi, kanatlarını kopardı; en nihayetinde de bütün parçaları çalıların içine attı. Kuşu da umursadığı yoktu, hayatta kalmasını da, ama kuşu öldürdüğünü gören yetişkinlerin ne diyeceğini biliyordu; onların söyleyebileceği ya da düşünebileceği şeyler yüzünden utanmıştı. Bütün olup biteni olabildiğince çabuk unutmaya ve bir daha hiç sözünü etmemeye karar verdi.

Tepeler o mevsimde kupkuruydu ve yabani otlar altın sarısına bürünmüştü, ama pınarın yuvarlak yalağı doldurduğu ve yalaktan taştığı bölgede yeşil otlar vardı; bunlar tatlı, koyu renkli ve tazeydi. Jody yosunlu yalaktan su içtikten sonra soğuk suyla elindeki kuş kanını yıkadı. Ardından çimenlere sırtüstü uzanıp yukarıya, üst üste binmiş yaz bulutlarına baktı. Bir gözünü kapatıp perspektifi ortadan kaldırınca onlara erişebiliyormuş, parmaklarını uzatıp onları okşayabiliyormuş gibi oluyordu. Hafif rüzgarın bulutları gökyüzünde itelemesine yardım etti, onun yardımıyla daha hızlı hareket ediyor gibiydiler. Kocaman beyaz bir bulutun dağın zirvesini aşmasını sağladıktan sonra öbür yana doğru sertçe bastırarak manzaradan çıkardı. Jody bulutun öbür yanda ne gördüğünü merak etti. Doğruldu, yüce dağlara daha dikkatli baktı. Art arda dik yamaçlar giderek daha karanlık ve vahşi bir hal alıyor, nihayet batıda çok yüksekteki tırtıklı bir sırtta sona eriyordu. Merak uyandıran, gizemli dağlar; onlar hakkında ne kadar az şey bildiğini fark etti.

"Öbür yanda ne var?" diye sormuştu bir keresinde babasına.

"Daha fazla dağ vardır herhalde. Niye?"

"Peki onların öbür yanında?"

"Daha fazla dağ. Niye?"

"Hep dağ mı var?"

"Yok, hayır. En sonunda okyanus var."

"Peki dağların içinde ne var?"

"Sadece uçurumlar, çalılar, kayalar ve kuraklık."

"Hiç oraya gittin mi?"

"Hayır."

"Giden oldu mu peki?"

"Birkaç kişi gitmiştir. O uçurumlar falan tehlikelidir. Monterey Bölgesi'ndeki dağlar Amerika'nın en keşfedilmemiş yerleriymiş. Öyle okumuştum." Babası bu durumdan gururlanmış gibi duruyordu.

"En sonunda da okyanus mu var?"

"En sonunda okyanus var."

"Ama," diye üsteledi çocuk. "Arada ne var? Kimse bilmiyor mu?"

"Bilen birkaç kişi vardır herhalde. Ama orada elde edecek bir şey yok. Su da çok az. Sadece kayalar, uçurumlar ve çalılar. Niye?"

"Gitmek iyi olurdu."

"Ne için? Orada hiçbir şey yok."

Jody orada bir şeyler olduğunu biliyordu. Harika bir şey vardı, çünkü bilinmiyordu; gizemli ve saklı bir şey vardı. Bunun böyle olduğunu ta içinde hissediyordu. Annesine sordu: "Yüce dağlarda ne olduğunu biliyor musun?"

Annesi ona baktı, sonra ürkütücü dağ sıralarına bir göz attı. "Sadece ayı vardır, herhalde."

"Ne ayısı?"

"Orada ne olduğunu merak ettiği için dağlara giden ayı."

Jody bu sefer Billy Buck'ı sorguya çekti. Dağların içinde kaybolmuş antik şehirler olabilir miydi? Ama Billy de Jody'nin babasıyla aynı fikirdeydi.

"Hiç sanmam," dedi Billy. "Taş yiyen bir halk yoksa, orada canlı hiçbir şey olamaz."

Jody'nin elde edebildiği tüm bilgi bu kadardı, ama dağların zihninde hem özlem hem de korku dolu bir yer haline

gelmesine yetti. Miller boyu art arda sıradağları aşmayı, nihayet denize ulaşmayı düşündü sıklıkla. Doruklar sabahleyin pembeleştiğinde Jody'i de aralarına davet ediyorlardı: Akşam güneş doruğun ardında kaybolduğunda ve dağlara mor bir umutsuzluk hakim olduğunda, Jody onlardan korkuyordu; o kadar kayıtsız ve kibirli oluyorlardı ki ağırbaşlılıkları bir tehdide dönüşüyordu.

Jody bu kez başını doğudaki dağlara, Gabilan Dağlarına çevirdi. Yamaçlarındaki kırışıklıklara kurulmuş çiftliklerle, tepelerinde bitmiş çam ağaçlarıyla neşe dolu dağlardı bunlar. Orada insanlar yaşıyordu, yamaçlarda Meksikalılara karşı savaşlar verilmişti. Bir anlığında tekrar Yüce Olanlara göz atıp karşıtlık karşısında ürperdi. Aşağıda, yamacın dibinde kendi çiftliklerinin bulunduğu çukur güneşli ve emniyetliydi. Ev beyaz bir ışıkla parıldıyor, ahır ise kahverengi bir sıcaklık yayıyordu. İlerideki tepede otlayan al inekler ağır ağır kuzeye doğru ilerliyordu. İşçi barakasının oradaki koyu renk servi ağacı bile olağandışı ve güven vericiydi. Tavuklar çiftliğin tozu toprağı içinde döne döne eşeleniyordu.

Birden Jody'nin gözüne hareket eden bir şekil çarptı. Salinas'tan gelen yolun yamaçtan aşağı inen kısmında ağır ağır yürüyen bir adam vardı ve eve doğru geliyordu. Jody ayağa kalkıp eve doğru ilerledi, çünkü birisi geliyorsa orada olup görmek istiyordu. Çocuk eve vardığında, adam daha yolu yeni yarılamıştı. İnce yapılıydı, omuzları dimdikti. Jody onun yaşlı biri olduğunu sadece topuklarının yere sertçe, düşercesine basmasından anlamıştı. Adam yaklaşırken Jody onun kot pantolon ve ceket giymiş olduğunu gördü. Kalın ayakkabıları ve düz kenarlı eski bir şap-

kası vardı. Omzunda yamru yumru dolu bir çuval taşıyordu. Birkaç dakika içinde yüzünün hatları da belirginleşti. Suratı kurutulmuş biftek gibi koyu renkti. Esmer teninin aksine mavimsi ak bıyığı ağzının üstünde inip kalkıyordu. Şapkasının altından göründüğü kadarıyla saçları da aklaşmıştı. Yüzü bir deri bir kemikti, adeta hiç et yoktu ve bu yüzden burnu ile çenesi sivri ve kırılgan görünüyordu. Çukura kaçmış kocaman gözleri koyu renkti ve gözkapakları gergin duruyordu. Gözbebeği simsiyahtı, ama irisleri kahverengiydi. Yüzünde hemen hiç kırışıklık yoktu. Bu yaşlı adam kot ceketinin pirinç düğmelerini boğazına kadar iliklemişti. Gömlek giymeyenler genelde böyle yapardı. Kolları güçlü ve kemikliydi, elleri ise boğumlu ve şeftali dalı gibi sertti. Tırnakları küt ve parlaktı.

Yaşlı adam kapıya iyice yaklaştı ve Jody'nin karşısına gelince çuvalını yere indirdi. Dudakları hafifçe dalgalandı ve aradan yumuşak, kayıtsız bir ses çıktı. "Burada mı oturuyorsun?"

Jody utanmıştı. Dönüp eve baktı, sonra da babası ile Billy Buck'ın bulunduğu ahır tarafına göz attı. Her iki taraftan da yardım gelmeyeceğini anlayınca, "Evet," dedi.

"Geri geldim," dedi yaşlı adam. "Ben Gitano'yum ve geri geldim."

Jody bu kadar sorumluluğu alamazdı. Hemen arkasını dönüp yardım istemek için eve koştu. Kapı arkasından gürültüyle kapandı. Annesi mutfakta bir firketeyle süzgecin deliklerini açıyordu. İşine o kadar odaklanmıştı ki alt dudağını ısırıyordu.

"Yaşlı bir adam," dedi John heyecanla. "Yaşlı bir köylü ve geri geldiğini söylüyor."

Annesi süzgeci bırakıp firketeyi lavabonun yarına koydu. "Ne diyorsun sen?" diye sordu sabırla.

"Dışarıda bir yaşlı adam var. Gel çıkalım."

"Peki ne istiyor?" Annesi önlüğünün iplerini çözdü ve saçını parmaklarıyla düzeltti.

"Bilmiyorum. Yürüyerek gelmiş."

Annesi üstünü başını düzeltip dışarı çıktı, Jody de peşinden. Gitano hiç yerinden kıpırdamamıştı.

"Buyurun?" dedi Bayan Tiflin.

Gitano eski kara şapkasını çıkarıp iki eliyle önünde tuttu. Tekrar etti: "Ben Gitano'yum ve geri geldim."

"Geri mi geldin? Nereye geldin?"

Gitano'nun dimdik gövdesi birazcık öne eğildi. Sağ eliyle çevredeki tepeleri, yamaçlardaki tarlaları ve dağları gösterdikten sonra tekrar şapkasını tuttu. "Çiftliğe döndüm. Ben burada doğdum, babam da burada doğmuştu."

"Burada mı?" dedi Bayan Tiflin. "Burası o kadar eski bir çiftlik değil."

"Hayır, orada," dedi adam batıdaki sırtı göstererek. "Oranın öbür tarafında, artık yıkılmış olan evde."

Kadın sonunda anlamıştı. "Neredeyse tamamen eriyip gitmiş olan eski toprak ev mi?"

"Evet, senyora. Çiftlik dağılınca toprak evi kireçlememişler, zamanla yağmurda erimiş."

Jody'nin annesi bir an sustu, zihninden yuva özlemine dair tuhaf düşünceler geçti, ama hemen onları defetti. "Peki şimdi ne istiyorsun, Gitano?"

"Burada kalacağım," dedi adam usulca, "burada öleceğim."

"Ama bizim fazladan adama ihtiyacımız yok."

"Artık çok çalışamıyorum, senyora. İneği sağabilir, tavuğu yemleyebilir, biraz odun kesebilirim; en fazla o kadar. Burada kalacağım." Yanı başındaki çuvalı gösterdi. "Eşyalarım da burada."

Bayan Tiflin oğluna döndü. "Koş ahırdan babanı çağır."

Jody hemen fırladı ve Carl Tiflin ile Billy Buck'ı peşine takıp getirdi. Yaşlı adam olduğu yerde dikiliyordu, ama artık dinleniyor gibiydi. Bütün vücudu zamansız bir sükunet içinde kendi üstüne yığılmıştı adeta.

"Ne var?" dedi Carl Tiflin. "Jody'yi bu kadar heyecanlandıran nedir?"

Bayan Tiflin yaşlı adamdan bahsetti. "Burada yaşamak istiyor. Ufak tefek işler yapmak ve kalmak istiyor."

"Ama kalamaz. Fazla adama ihtiyacımız yok. Hem çok yaşlı. Billy ihtiyacımız olan her şeyi yapıyor zaten."

Adam orada değilmiş gibi konuşuyorlardı, ama birden ikisi de tereddüt içinde dönüp Gitano'ya baktı ve utançtan kızardı.

Yaşlı adam boğazını temizledi. "Çalışamayacak kadar yaşlıyım. Doğduğum yere geri döndüm."

"Burada doğmadın," dedi Carl sertçe.

"Hayır. Tepenin öbür tarafındaki toprak evde doğdum. Siz gelmeden önce sadece öbür çiftlik vardı."

"Tamamen erimiş olan toprak evi mi diyorsun?"

"Evet. Ben ve babam. Şimdi de burada, çiftlikte kalacağım."

"Kalmayacaksın," dedi Carl öfkeyle. "Yaşlı bir adama ihtiyacım yok. Burası büyük bir çiftlik değil. Yaşlı birinin

yemeğini ve doktor masrafını karşılayamam. Akrabaların ve tanıdıkların vardır. Onlara git. Yabancıların yanına gitmek dilencilik gibi bir şey."

"Ben burada doğdum," dedi Gitano sabır ve direngenlikle.

Carl Tiflin zalimlik etmeyi sevmezdi, ama kendini mecbur hissetti. "Bu akşam burada yiyebilirsin," dedi. "Eski barakadaki küçük odada uyuyabilirsin. Sabahleyin de kahvaltını veririz, ama sonra gitmek zorundasın. Tanıdıklarına git. Ölmek için yabancıların yanına gidilmez."

Gitano kara şapkasını kafasına takıp çuvalına doğru eğildi. "Eşyalarım bunlar," dedi.

Carl başını çevirdi. "Gel, Billy, ahırdaki işimizi bitirelim. Jody, ona işçi barakasındaki küçük odayı göster."

Carl ve Billy dönüp ahıra gittiler. Bayan Tiflin de eve doğru giderken, "Biraz battaniye göndereceğim," dedi.

Gitano sorgulayan gözlerle Jody'ye baktı. "Sana nerede olduğunu göstereyim," dedi Jody.

Küçük odada portatif bir karyola ve üstünde de bir döşek vardı. Üzerine teneke fener konmuş bir elma sandığı, bir de arkalıksız sallanan sandalye. Gitano çuvalını dikkatle yere bırakıp karyolaya oturdu. Jody utangaçça içeride duruyor, gitse mi gitmese mi bilemiyordu. Sonunda sordu: "Yüce dağlardan mı geldin?"

Gitano yavaş başını salladı. "Hayır, Salinas Vadisi'nde çalışıyordum."

Öğleden sonra düşündükleri Jody'nin peşini bırakmamıştı. "Şu arkadaki büyük dağlara hiç gittin mi?"

Yaşlı koyu gözler sabitleşti, sonra ışıkları Gitano'nun başının içindeki yaşanmış yıllara doğru döndü. "Bir kez... küçük bir çocukken. Babamla gitmiştim."

"Arka tarafa, doğrudan dağlara doğru mu?"

"Evet."

"Ne vardı orada?" diye sordu Jody heyecanla. "İnsanlar ya da evler gördünüz mü?"

"Hayır."

"Peki ne vardı?"

Gitano'nun gözleri içe dönük kaldı. Alnında ince bir kırışıklık belirdi.

"Orada ne gördünüz?" diye tekrarladı Jody.

"Bilmiyorum," dedi Gitano. "Hatırlamıyorum."

"Korkunç ve kurak mıydı?"

"Hatırlamıyorum."

Jody heyecandan tüm utangaçlığını yitirmişti. "Hatırladığın hiçbir şey yok mu?"

Gitano bir şey söylemek için ağzını açtı, beyni kelimeleri ararken ağzı bir süre açık kaldı. "Galiba sessizdi... galiba hoş yerdi."

Gitano'nun gözleri geçmiş yıllarda bir şey bulmuş olmalıydı, çünkü yumuşadılar ve minik bir tebessüm gelip geçti içlerinden.

"Peki dağlara bir daha gitmedin mi?" diye üsteledi Jody.

"Hayır."

"Hiç gitmek istemedin mi?"

Ama Gitano'nun yüzünde bir sabırsızlık belirmişti. "Hayır," dedi Jody'ye, artık bu konuda konuşmak isteme-

diğini belirten bir tonda. Çocuk tuhaf bir büyünün etkisindeydi sanki. Gitano'dan uzaklaşmak istemiyordu. Ama utangaçlığı geri dönmüştü.

"Ahırın oraya gelip hayvanları görmek ister misin?" dedi.

Gitano kalkıp şapkasını giydi ve onu takip etmeye hazırlandı.

Artık neredeyse akşam olmuştu. Atlar su içmek için yamaçlardan aşağı salınarak gelirken Jody ile Gitano yalağın orada durdular. Gitano kocaman boğum boğum ellerini çitin en üst tahtasına dayamıştı. Beş at gelip su içti, sonra çevrede dolandılar, yerdeki çamuru kokladılar ya da çitin tahtalarına sürtündüler. Onlar su içmeyi bitirdikten uzun süre sonra tepede yaşlı bir at belirdi ve her adımda acılar çekerek aşağı indi. Uzun sarı dişleri vardı, toynakları kürek gibi düz ve keskindi, öyle zayıftı ki kaburgaları ve kalça kemikleri postunun altından dışarı fırlayacaktı neredeyse. Aksayarak yalağın başına geldi ve suyu höpürdeterek içmeye koyuldu.

"Bu bizim yaşlı Paskalya," dedi Jody. "Babamın ilk atı. Otuz yaşında." Bir tepki görebilmek için Gitano'nun yaşlı gözlerine baktı.

"Artık işe yaramaz," dedi Gitano.

Jody'nin babası ve Billy Buck ahırdan çıkıp yanlarına geldi.

"Çalışamayacak kadar yaşlı," diye tekrarladı Gitano. "Sadece yer ve kısa süre sonra ölür."

Carl Tiflin son sözleri duymuştu. Yaşlı Gitano'ya karşı zalimliği yüzünden kendini çok kötü hissediyordu, tam da bu yüzden tekrar zalimliğe başladı.

"Aslında Paskalya'yı vurmamak hata," dedi. "Onu acıdan ve romatizmadan kurtarırdık." Gitano'nun paralelliği anlayıp anlamadığını görmek için gizli bir bakış fırlattı, ama kocaman kemikli eller hareket etmedi, kara gözler de bir an bile attan ayrılmadı. "Yaşlı şeyleri acılarından kurtarmak gerek," diye devam etti Jody'nin babası. "Tek kurşun, büyük bir patlama, belki kafada tek bir büyük acı, ama hepsi o kadar. Kireçlenmeden ve dişlerinin dökülmesinden iyidir."

Billy Buck lafa karıştı. "Hayatları boyunca çalıştıklarına göre dinlenmeye hakları var. Belki de ortalıkta dolanmak yine de hoşlarına gidiyordur."

Carl gözlerini sıska ata dikmişti. "Paskalya'nın eskiden nasıl göründüğünü hayal bile edemezsiniz," dedi yumuşak bir sesle. "Kavisli uzun boyun, geniş göğüs, sağlam bir sağrı. Beş tahtalı bir kapının üstünden atlayabilirdi. On beş yaşındayken onun sırtında bir yarış kazanmıştım. Ne zaman istesem iki yüz dolara satabilirdim. Ne kadar güzel olduğunu bilemezsiniz." Devam etmemek için kendini zorladı, çünkü yumuşaklıktan nefret ederdi. "Ama şimdi vurulması gerek," dedi.

"Dinlenmeye hakkı var," diye üsteledi Billy Buck.

Carl'ın aklına komik bir fikir geldi. Gitano'ya döndü. "Yamaçta pastırma ve yumurta yetişseydi seni de otlamaya bırakırdım," dedi. "Ama mutfağımda otlamana param yetmez."

Billy Buck'la beraber eve giderlerken Carl bu fikre gülmeye devam ediyordu. "Yamaçlarda pastırma ve yumurta yetişseydi hepimiz için iyi olurdu."

Jody babasının Gitano'da acıtacak bir yer aradığını biliyordu. Kendisinin de sık sık başına geliyordu bu. Babası çocuğa acı verebilecek her sözcüğü adı gibi bilirdi.

"Sadece laf," dedi Jody. "Paskalya'yı vuracağı falan yok. Onu sever. Hayatında sahip olduğu ilk attır."

Onlar orada dururken güneş yüce dağların ardında battı ve çiftlik kararadı. Gitano akşamları kendini daha rahat hissediyor gibiydi. Dudaklarıyla tuhaf, keskin bir şapırtı çıkardı ve ellerinden birini çitin içine doğru uzattı. Yaşlı Paskalya ağır ağır ona doğru geldi ve Gitano da hayvanın yelesinin altından sıska boynunu okşadı.

"Onu sevdin mi?" diye sordu Jody usulca.

"Evet... ama hiçbir işe yaramaz."

Çiftlik evinden üçgen zilin sesi duyuldu. "Akşam yemeği," dedi Jody. "Gel yemeğe gidelim."

Eve doğru yürürlerken, Gitano'nun vücudunun gençlerinki gibi dimdik olduğu Jody'nin dikkatini yine çekti. Sadece hareketlerindeki hafif sarsaklıktan ve topuklarını yere düşercesine sert basışından anlaşılıyordu yaşlılığı.

Hindiler işçi barakasının oradaki servinin alt dallarında uçacakmış gibi kanat çırpıyordu. Çiftliğin şişko kedisi ağzında bir fareyle yoldan geçti. Fare o kadar büyüktü ki kuyruğu yerde sürünüyordu. Yamaçlardaki bıldırcınlar hâlâ diğerlerini temiz suya çağırmak için ötüyordu.

Jody ve Gitano arka taraftaki basamaklara geldiğinde Bayan Tiflin sinekliğin ardından onlara baktı.

"Koş yemeğe gel. Sen de gel yemek yiyelim, Gitano."

Carl ve Billy Buck muşamba kaplı uzun masada yemeğe başlamışlardı. Jody sandalyesine süzüldü, ama Gitano

şapkasını tutarak ayakta bekledi. Ancak Carl başını kaldırıp, "Otur, otur. Yola çıkmadan önce miden dolu olsun," deyince oturdu. Carl yumuşayıp yaşlı adamın kalmasına izin vermekten korkuyordu, o yüzden bunun olamayacağını kendine hatırlatmaya devam etti.

Gitano şapkasını yere bırakıp sıkılgan bir edayla oturdu. Yemeğe uzanmadı. Carl yemeği önüne itmek zorunda kaldı. "Al, kendin doldur." Gitano çok yavaş yedi. Etten küçük parçalar kesiyor ve tabağına az az patates püresi koyuyordu.

Bu durum Carl Tiflin'in endişelerini azaltmadı. "Ülkenin bu taraflarında hiç akraban yok mu?" diye sordu.

Gitano gururla yanıtladı: "Kayınbiraderim Monterey'de. Orada kuzenlerim de var."

"O halde gidip orada yaşayabilirsin."

"Ben burada doğdum," diye usulca karşı çıktı Gitano.

Jody'nin annesi koca bir tatlı tabağıyla mutfaktan geldi.

Carl bir kahkaha atarak ona döndü. "Ona ne dediğimi anlatmış mıydım? Pastırma ve yumurta yamaçlarda yetişseydi onu otlamaya bırakırdım, tıpkı yaşlı Paskalya gibi."

Gitano gözlerini tabağından ayırmadı.

"Kalamayacak olması kötü," dedi Bayan Tiflin.

"Şimdi sen de başlama," diyerek kaşları çattı Carl.

Yemekten sonra Carl, Billy Buck ve Jody biraz oturma odasına geçtiler ama Gitano veda ya da teşekkür etmeden mutfaktan çıktı ve arka kapıdan evi terk etti. Jody oturup gizli gizli babasını izlemeye koyuldu. Babasının kendini ne kadar zalim hissettiğini biliyordu.

Carl, "Bu ülke yaşlı köylülerle dolu," dedi Billy Buck'a.

"Hepsi iyi adamlardır," diye onları savundu Billy. "Beyaz adamlardan daha uzun süre çalışırlar. Bir tanesi yüz beş yaşındaydı ve hâlâ ata binebiliyordu. Gitano kadar yaşlı beyazların yirmi otuz mil yürüdüğünü göremezsin."

"Evet, gerçekten yaman adamlar," diye hak vermek zorunda kaldı Carl. "Sen de mi onun tarafındasın yoksa? Buraya bak, Billy, doyuracak bir karın daha olmadan zaten çiftliği İtalyan Bankası'nın pençelerinden zor uzak tutuyorum. Bunu bilmiyor musun?"

"Tabii ki biliyorum," dedi Billy. "Zengin olsaydın, başka."

"Doğru. Üstelik gidecek akrabaları varmış. Hemen Monterey'de kayınbiraderi ve kuzenleri oturuyormuş. Neden onun için ben endişeleneyim?"

Jody sessizce dinlerken Gitano'nun usulca söylediği, o cevap verilemez, "Ama ben burada doğdum," sözünü duyar gibi oldu. Gitano tıpkı dağlar gibi gizemliydi. Göz alabildiğine sıra sıra dağlar vardı, ama göğe doğru yükselen son sıranın arkasında koca bir bilinmeyen ülke yatıyordu. Gitano da yaşlı bir adamdı, ama donuk kara gözlerine bakınca daha fazlası görülüyordu. Bu gözlerin arkasında bilinmeyen bir şey vardı. Gözlerin içinde, arkasında ne olduğunu tahmin etmenize yetecek kadar çok şey söylememişti. Jody karşı konulamaz bir gücün kendisini işçi barakasına çektiğini hissediyordu. Babası konuşurken sandalyesinden sessizce kaydı ve hiç ses çıkarmadan kapıya yöneldi.

Gece çok karanlıktı ve uzaktan gelen sesler açıkça işitiliyordu. Tepenin öbür yanında şehre giden yolun oralardan oduncu ekibinin kampanası çalıyordu. Jody işçi barakasın-

daki küçük odanın penceresinde ışık gördü. Gece gizemli geldiğinden o da sessizce pencereye doğru ilerleyip içeri baktı.

Gitano pencereye sırtı dönük olarak sallanan sandalyeye oturmuştu. Sağ eliyle kucağındaki bir şeyi okşuyor gibiydi. Jody kapıyı açıp içeri girdi. Gitano irkilerek bir parça geyik derisi kapıp kucağındaki şeyin üstüne atmaya çalıştı, ama deri kaydı. Jody Gitano'nun elindeki şeyi görünce nutku tutuldu. Altın sarısı kabzası olan ince ve şahane bir kılıç. Kılıcın çeliği incecik, karanlık bir ışık huzmesi gibiydi. Kabzada ise ustalıklı işlemeler vardı.

"O nedir?" diye sordu Jody.

Gitano ona gücenmiş gibi baktı, sonra da yere düşen geyik derisini alıp güzelim kılıcı sert hareketlerle sardı.

Jody elini uzattı. "Bir bakamaz mıyım?"

Gitano öfkeyle gözlerini kısarak başını iki yana salladı.

"Nereden aldın? Nereden geldi?"

Gitano biraz yumuşadı. "Babamdan kaldı."

"Peki o nereden almış?"

Gitano elinde geyik derisine sarılı duran uzun şeye baktı. "Bilmiyorum."

"Hiç söylemedi mi?"

"Hayır."

"Ne yapıyorsun onunla?"

Gitano biraz şaşırmış gibiydi. "Hiç. Saklıyorum sadece."

"Bir daha bakabilir miyim?"

Yaşlı adam ışıltılı kılıcı ağır hareketlerle ortaya çıkardı ve bir süre lambanın ışığına tuttu. Sonra geri sardı. "Git şimdi. Uyuyacağım." Jody daha kapıyı arkasından kapatmadan lambayı üfledi.

Jody eve doğru yürürken artık bir şeyi her zamankinden daha iyi biliyordu. Kılıçtan hiç kimseye bahsetmemeliydi. Birilerine bahsetmek çok korkunç olurdu, çünkü çok hassas bir hakikati yıkmak anlamına gelirdi. Paylaşılınca parçalanıp bozulacak bir hakikatti bu.

Jody karanlık avludan yürürken Billy Buck'ın yanından geçti. "Nerede olduğunu merak ettiler," dedi Billy.

Jody sessizce oturma odasına girdiğinde babası ona döndü. "Neredeydin?"

"Yeni kapanıma fare yakalanmış mı diye bakmaya gitmiştim."

"Yatma zamanı," dedi babası.

Jody sabahleyin kahvaltı masasına ilk inen oldu. Sonra babası, en son da Billy Buck geldi. Bayan Tiflin mutfaktan onlara baktı.

"Yaşlı adam nerede, Billy?" diye sordu.

"Herhalde yürüyüşe çıktı," dedi Billy. "Odasına baktım ama yoktu."

"Belki Monterey'e doğru erkenden yola çıkmıştır," dedi Carl. "Yol uzun."

"Hayır," dedi Billy. "Çuvalı odada duruyordu."

Jody kahvaltıdan sonra işçi barakasına gitti. Güneşin altında sinekler kıvılcım gibi çakarak uçuşuyordu. Çiftlik bu sabah özellikle sessiz gibiydi. Jody kimsenin izlemediğinden emin olunca küçük odaya girdi ve Gitano'nun çuvalının içine baktı. İki içlik, iki pantolon ve üç çift yıpranmış çorap. Çuvalda başka bir şey yoktu. Jody keskin bir yalnızlık hissetti. Eve doğru ağır ağır yürüdü. Babası verandada annesiyle konuşuyordu.

"Yaşlı Paskalya sonunda öldü galiba," dedi. "Bu sabah diğer atlarla beraber su içmeye geldiğini görmedim."

Öğleden önce tepedeki çiftlikten Jess Taylor atıyla geldi.

"Senin şu yaşlı beygiri satmadın, değil mi Carl?"

"Tabii ki hayır. Neden?"

"Bu sabah erken kalkmıştım. Tuhaf bir şey gördüm. Yaşlı bir atın üstünde yaşlı bir adam vardı. Eyersiz binmişti, sadece dizgin niyetine bir parça ip kullanıyordu. Yoldan gitmiyordu. Doğrudan çalıların içinden ilerliyordu. Galiba tüfeği de vardı. En azından elinde bir şeyler gördüm."

"Yaşlı Gitano," dedi Carl Tiflin. "Tüfeklerden kayıp olan var mı bakayım." Eve girip biraz sonra çıktı. "Hayır, hepsi yerinde. Ne tarafa gidiyordu, Jess?"

"Tuhaf olan da o zaten. Direkt dağlara doğru gidiyordu."

Carl bir kahkaha attı. "Asla hırsızlık yapamayacak kadar yaşlanmıyorlar," dedi. "Anlaşılan yaşlı Paskalya'yı çalmış."

"Arkasından gidelim mi, Carl?"

"Yok canım, atı gömme zahmetinden kurtardı beni. Tüfeği nereden buldu ki? Dağlarda ne yapacak acaba?"

Jody bostanın içinden çalılığa doğru yürüdü. Gözleriyle yalçın dağları taradı – sıra sıra giden dağların en sonunda okyanus vardı. En uzaktaki sırta doğru tırmanan siyah bir nokta görebileceğini düşündü bir an. Jody kılıcı ve Gitano'yu düşündü. Sonra da yüce dağları. Bir özlem okşadı tenini, öyle keskindi ki ağlayarak atmak

istedi onu göğsünden. Çalılığın oradaki yuvarlak yalağın yanında, yeşil otların üstüne uzandı. Kollarını gözlerine siper ederek uzun süre orada yattı. Adını koyamadığı bir hüzün vardı içinde.

3

VAAT

Bir ilkbahar günü öğleden sonra küçük Jody çalılarla çevrili yoldan çiftliğine doğru uygun adım ilerliyordu. Öğle yemeğini koyduğu altın sarısı yağ kabına diziyle vurarak bir davul icat etmişti, ayrıca dilini dişlerinin arasına alarak trampetler ve borularla bandoyu tamamlıyordu. Okuldan beri askeri düzende gelen diğer ordu üyeleri biraz önce kavşaktan dönüp kendi çiftliklerine doğru yollanmıştı. Jody şimdi dizlerini iyice kaldırıp ayaklarını yere vura vura tek başına yürüyormuş gibi görünüyordu, ama arkasında koca koca bayraklar ve kılıçlar taşıyan bir hayalet ordu vardı. Sessiz ama ölümcül.

Her taraf ilkbaharın yeşil sarı renklerine bürünmüştü. Meşelerin dallarının altındaki bitkiler solgun ve uzundu, yamaçlarda ise düzgün ve kalın otlar bitmişti. Adaçayları yeni gümüşi yapraklarıyla parlıyordu ve meşelerin de başlarında altın sarısı kukuletalar belirmişti. Tepelerden öyle bir yeşillik kokusu yayılıyordu ki ovadaki atlar çılgınca dörtnala koşuyor, sonra da aniden durup kendi hallerine şaşırıyorlardı; kuzular, hatta yaşlı koyunlar beklenmedik

anlarda havaya sıçrıyor, sonra sakin sakin otlamaya devam ediyordu; küçük beceriksiz buzağılar kafa kafaya geliyor, sonra geri çekilip tekrar birbirlerine tos vuruyorlardı.

Jody'nin önderliğindeki sessiz gri ordu geçerken hayvanlar yemeyi ya da oyun oynamayı bırakıp onları seyretti. Jody birden durdu. Gri ordu da heyecanlı ve gergin bir halde arkasında durdu. Jody dizlerinin üstüne çöktü. Ordu bir an uzun ve huzursuz saflar halinde bekledikten sonra kederle iç çekerek gri bir sis haline geldi, ardından da gözden kayboldu. Jody yolun tozlarının altında hareket eden bir boynuzlu kurbağanın dikenli tacını fark etmişti. Kirli eli uzanıp dikenli haleyi yakaladı ve minik hayvan mücadele ederken sıkıca tuttu. Sonra Jody kurbağayı ters çevirip soluk sarı karnını ortaya çıkardı. İşaret parmağıyla kurbağanın boğazını ve göğsünü usul usul okşamaya başladı. Kurbağa giderek rahatladı, en sonunda da gözleri kapandı ve uykuya daldı.

Jody yemek kabının kapağını açıp ilk avını içeri koydu. Ondan sonra dizlerini hafifçe kırıp, omuzlarını düşürerek ilerledi; çıplak ayakları hiç ses çıkarmadan zekice hareket ediyordu. Sağ elinde uzun, gri bir tüfek vardı. Yol kenarındaki çalılar aniden ve beklenmedik bir şekilde gri kaplanlar ve gri ayılarla dolup taşmaya başladı. Av çok iyi gitti, çünkü Jody posta kutusunun bulunduğu yolçatalına ulaştığında iki boynuzlu kurbağa, dört minik kertenkele, mavi bir yılan, on altı sarı kanatlı çekirge ve bir taşın altında kahverengi nemli bir semender yakalamıştı. Bu koleksiyonun elemanları yemek kabının teneke duvarlarını mutsuzca tırmalıyordu.

Yol çatalında tüfek buharlaştı, kaplanlar ve ayılar yamaçlarda eriyip gitti. Yemek kabındaki nemli ve rahatsız canlılar bile var olmayı kesti, çünkü posta kutusunun minik kırmızı metal bayrağı kalkmıştı, demek ki kutunun içinde posta vardı. Jody kabı yere bırakıp posta kutusunu açtı. İçeride bir Montgomery Ward kataloğu ve *Haftalık Salinas Dergisi* nüshası vardı. Kutuyu kapattı, yemek kabını aldı ve tepeyi aşıp çiftliğin bulunduğu çukura indi. Ahırın yanından koşarak geçti, ardından kullanılıp neredeyse bitmiş saman balyalarını ve servi ağacını da geçti. Çitliğin ön kapısını bir itişte ardına kadar açtı. "Anne, anne, katalog gelmiş."

Bayan Tiflin pamuklu kumaştan bir torbaya kesik süt dolduruyordu. İşine ara verip ellerini musluğun altında yıkadı. "Burada, mutfaktayım, Jody. Böyle gel."

Jody koşarak içeri girip yemek kabını tangırdatarak lavaboya bıraktı. "İşte burada. Kataloğu ben açabilir miyim, anneciğim?"

Bayan Tiflin tekrar kaşığı eline alıp peynir yapma işine devam etti. "Sakın kaybetme, Jody. Baban görmek isteyecektir." Kesik sütün son kısmını sıyırıp torbaya koydu. "Ha, bu arada, baban işlerine başlamadan önce yanına uğramanı istedi." Peynir torbasına doğru pike yapan bir sineği kovaladı.

Jody telaşla yeni kataloğu kapattı. "Efendim, anneciğim?"

"Sen bana hiç kulak vermiyor musun bakalım? Baban seni çağırıyor dedim."

Çocuk kataloğu usulca mutfak tezgahına bıraktı. "Sence... yaptığım bir şey yüzünden midir?"

Bayan Tiflin bir kahkaha attı. "Seni vicdansız. Ne yaptın bu sefer?"

"Hiçbir şey, anneciğim," dedi zayıf bir sesle. Fakat aslında hatırlamıyordu, üstelik hangi hareketinin daha sonra suç sayılacağını kestirmek imkânsızdı.

Annesi dolu torbayı suyunu akıtmak için lavabonun üstünde bir çiviye astı. "Sadece eve geldiğin zaman yanına uğramanı istedi. Ahırın oralarda bir yerde."

Jody dönüp arka kapıdan çıktı. Annesinin yemek kabının kapağını açıp boğuk bir çığlık attığını duyunca bir şeyi unuttuğunu fark etti ve ahıra doğru daha hızlı koşmaya başladı. Evden ona seslenen öfkeli annesini duymazdan geldi.

Carl Tiflin ve Billy Buck aşağıdaki otlağın çitlerine yaslanmışlardı. İkisi de bir ayağını en alt tahtaya koymuş, dirseklerini de en üstteki tahtaya dayamıştı. Ağır ağır ve amaçsızca konuşuyor gibiydiler. Otlakta yarım düzine at tatlı otları mutlu mesut kemiriyordu. Nellie adındaki kısrak kapıya arkasını vermiş, kalçalarını ağır direğe sürtüyordu.

Jody huzursuzca yaklaştı. Kendini daha masum göstermek için bir ayağını sürüyordu. Adamların yanına vardığında bir ayağını en alttaki kalasın üstüne koydu, dirseklerini ikinci tahtaya dayayıp o da otlağa bakmaya koyuldu.

Adamlar yan yan ona baktılar.

"Seni görmek istemiştim," dedi Carl, çocuklar ve hayvanlar için kullandığı sert ses tonuyla.

"Evet, babacığım," dedi Jody suçlulukla.

"Billy'ye bakılırsa midilli ölmeden önce ona iyi bakmışsın."

Havada hiç ceza kokusu yoktu. Jody cesaretlendi.

"Evet baba, baktım."

"Billy'nin dediğine göre atlara iyi bakıyor ve sabırlı davranıyormuşsun."

Jody aniden çiftlik çalışanına karşı dostane duyguların göğsünden taştığını hissetti.

Billy araya girdi. "O midilliyi başka biri olsa daha iyi eğitemezdi."

Carl Tiflin yavaş yavaş konuya girdi. "Başka bir atın olsa ona da iyi bakar ve çok çalışır mıydın?"

Jody ürperdi. "Evet, baba."

"Peki o zaman. Billy'nin dediğine göre atlara iyi bakmayı öğrenmenin en iyi yolu bir tay yetiştirmekmiş."

"Hatta tek iyi yolu," diye araya girdi Billy.

"Şimdi beni dinle, Jody," diye devam etti Carl. "Yukarıda, tepenin sırtındaki çiftlikten Jess Taylor'un iyi bir aygırı var. Yalnız bize beş dolara patlayacak. Parayı vereceğim, ama yazın çalışıp ödemen gerek. Bunu yapar mısın?"

Jody bütün iç organlarının titrediğini hissediyordu. "Evet, baba," dedi usulca.

"Şikayet de etmeyeceksin, değil mi? Bir şey söylendiği zaman yapmayı da unutmayacaksın."

"Evet, baba."

"İyi o zaman. Yarın sabah Nellie'yi alıp çiftleştirmek için tepedeki çiftliğe götüreceksin. Ayrıca tayı doğurana kadar da ona iyi bakacaksın."

"Tamam, baba."

"Şimdi gidip tavuklarla ve odunlarla ilgilensen iyi olur."

Jody sessizce uzaklaştı. Billy Buck'ın arkasından geçerken neredeyse uzanıp kot pantolonuna dokunacaktı. Olgunluk ve önemlilik hissiyle omuzlarını geriye atıp sırtını dikleştirdi.

İşlerini daha önce hiç almadığı kadar ciddiye aldı. Tavukların birbirini ezeceğini ve gagalayacağını bildiği için buğday tenekesini hemen yere boşaltmadı. Buğdayı o kadar geniş bir alana o kadar dikkatle yaydı ki tavuklar bir kısmını hiç bulamadı. Evde de annesinin yemek kabını sümüklü, boğulmuş sürüngenler ve böceklerle dolduran çocuklarla ilgili şikayetlerini dinledikten sonra bir daha asla öyle bir şey yapmayacağına söz verdi. Jody gerçekten de böyle aptalca şeylerin geçmişte kaldığını hissediyordu. Yemek kabına boynuzlu kurbağa koymayacak kadar büyüktü artık. O kadar çok odun taşıdı ve öyle büyük bir istif yaptı ki annesi meşe çığından korkarak yürümeye başladı. Jody işini bitirdikten sonra, haftalarca saklı kalmış yumurtaları bile topladı, tekrar servinin yanından geçti, işçi barakasının oradan otlağa doğru yöneldi. Su yalağının altından ona bakan şişko, siğilli kurbağa Jody'de hiçbir duygusal etki yaratmadı.

Carl Tiflin ve Billy Buck ortalıkta görünmüyordu, ama ahırın öbür tarafından gelen metalik çıngırtılardan Billy Buck'ın bir inek sağmaya başladığı anlaşılıyordu.

Diğer atlar otlağın yukarısında otlarken Nellie kendini sinirli sinirli direğe sürtmeye devam ediyordu. Jody ağır ağır yaklaşırken, "Hoo, kızım, hoo, Nellie," diye mırıldanıyordu. Kısrağın kulakları yaramazca arkaya yattı ve dudakları ayrılıp sarı dişleri ortaya çıktı. Kısrak başını sağa

sola çevirdi; gözleri ışıltılı ve delişmendi. Jody çitin tepesine tırmandı, ayağını sarkıtarak oturup kısrağa babacan bir bakış fırlattı.

Jody orada otururken ortalık kararıyordu. Yarasalar ve çobanaldatanlar uçuşmaya başladı. Billy Buck dolu bir süt kovasıyla geçerken Jody'yi görünce durdu. "Beklemek için fazla uzun bir zaman var önünde," dedi usulca. "Böyle başında beklersen yakında bıkarsın."

"Hiç de bıkmam, Billy. Ne kadar sürecek?"

"Yaklaşık bir yıl."

"Olsun, yine de bıkmam."

Evin önündeki üçgen zil ısrarla çalıyordu. Jody çitten aşağı indi ve Billy Buck'la beraber yemeğe gitti. Hatta uzanıp süt kovasının bir ucundan tuttu.

Sonraki sabah kahvaltıdan sonra Carl Tiflin beş dolarlık bir banknotu bir gazete kağıdına sardı ve böylece yaptığı paketi Jody'nin tulumunun ön cebinin içine iğneledi. Billy Buck kısrak Nellie'nin yularını taktı ve onu otlaktan çıkardı.

"Dikkatli ol," diye uyardı. "Yakın yerden tut ki seni ısıramasın. Bazen çılgınca hareketler yapıyor."

Jody yuları sıkıca tutup tepedeki çiftliğe yöneldi. Nellie de tökezleyerek, arada yuları çekiştirerek peşinden geliyordu. Yol kenarındaki otlaklarda yabani yulaf başakları kılıflarından yeni çıkıyordu. Ilık sabah güneşi Jody'nin sırtını öyle tatlı ısıtıyordu ki tüm olgunluğuna rağmen zaman zaman hoplayıveriyordu yürürken.. Çitlerin orada kızıl apoletli parlak kara kuşlar gaklıyor, çayırkuşları akan sular misali cıvıldıyor ve meşelerin gür dalları arasına gizlenmiş kumrular acıklı acıklı gurulduyordu. Tarlalarda güneş-

lenen tavşanların sadece otların arasından dışarı fırlamış kulakları görünüyordu. Jody bir saat kadar yokuş yukarı yürüdükten sonra, tepedeki çiftliğe giden daha dik ve dar bir yola saptı. Ahırın kırmızı çatısı meşelerin üstünden göze çarpıyordu. Ayrıca bir köpeğin evin yanında isteksizce havladığını duyabiliyordu.

Nellie aniden irkilerek geriye çekildi, neredeyse kendini kurtarıyordu. Jody ahırın oradan ıslıklı bir kişneme ve tahta kırılma sesi duydu; bunları bir adamın bağırışı takip etti. Nellie kişneyerek geriledi. Jody yuları çekince de dişlerini göstererek çocuğun üstüne gitti. Jody yuları bırakıp yoldan çekildi ve çalıların içine kaçtı. Meşelerin arasından o kişneme yeniden duyuldu ve bu kez Nellie cevap verdi. Aygır toynaklarıyla yeri eşeleyerek belirdi ve kopmuş yularını sürükleyerek yokuş aşağı hücuma geçti. Gözleri çakmak çakmaktı. Genişlemiş burun deliklerinden adeta alev püskürtüyordu. Düzgün siyah postu güneş ışığında parıldıyordu. Aygır o kadar hızlı geldi ki kısrağa ulaştığında duramadı. Nellie kulaklarını geriye yatırdı; hızla dönüp yanından geçen aygıra bir çifte attı. Aygır kendi etrafında döndükten sonra şaha kalktı. Ardından ön toynağıyla kısrağa vurdu ve o darbenin etkisiyle tökezlediğinde boynunu dişledi. Kısrağın boynu kanamaya başladı.

Nellie'nin ruh hali birden değişti. Cilveli bir dişi oluverdi. Dudaklarını aygırın gergin boynuna dokundurdu. Biraz daha yaklaşıp omzunu aygırın omzuna sürttü. Jody çalıların arasına yarı gizlenmiş halde onları izliyordu. Arkasında bir atın nal seslerini duydu, ama daha dönemeden bir el onu tulumundan yakalayıp havaya kaldırdı. Jess Taylor çocuğu atının terkisine aldı.

"Seni öldürebilirdi," dedi. "Sundog bazen tam bir şeytan oluyor. İpini koparıp kapıyı kırarak çıktı."

Jody önce sessizce oturdu, ama sonra haykırdı: "Ona zarar verecek, onu öldürecek. Uzaklaştırsana!"

Jess bir kahkaha attı. "Bir şey olmaz. Belki de attan inip bizim eve bir uğrasan iyi olur. Belki orada bir parça börek de vardır."

Ama Jody başını iki yana sallayarak reddetti. "O benim, tay da benim olacak. Tayı ben yetiştireceğim."

Jess başıyla onayladı. "Evet, bu iyi bir şey. Carl bazen akıllıca işler yapıyor."

Çok geçmeden tehlike sona ermişti. Jess de Jody'yi aşağı indirdi, sonra da aygırı kopuk ipinden yakaladı. O çiftliğe doğru giderken Jody de Nellie'nin yularını tutup takip etti.

Jody ancak beş doların iğnesini çıkarıp verdikten, ayrıca iki dilim börek yedikten sonra eve doğru yola çıkabildi. Nellie de uysalca onu takip etti. O kadar sessizdi ki Jody bir kütüğe basıp sırtına bindi ve yolun büyük bir kısmını öyle gittiler.

Babasının verdiği beş dolar Jody'yi baharın geri kalanında ve yazın tam bir köleye dönüştürmüştü. Saman biçildiğinde döveni sürdü. Balyacı gelince balyaları sıkıştıran dolap beygirini sürme işi de ona düştü. Ayrıca Carl Tiflin ona süt sağmayı öğretti ve bir ineğin sorumluluğunu verdi. Böylece gece ve sabah yapacak bir işi daha olmuştu.

Doru kısrak Nellie'nin keyfi kısa sürede yerine gelmişti. Sararan yamaçlarda yürürken ya da kolay işleri yaparken daima bön bir gülümsemeyle dudakları kıvrılıyordu. Bir imparatoriçenin sakin ehemmiyetiyle ağır ağır yürüyordu. Başka atlarla beraber işe koşulduğunda tekdüze ve duygu-

suzca çalışıyordu. Jody her gün onu görmeye gidiyordu. Meraklı gözlerle inceliyor, ama hiçbir değişiklik göremiyordu.

Bir gün öğleden sonra Billy Buck gübre çatalını ahırın duvarına dayadı. Kemerini gevşetip gömleğinin arkasını pantolonuna soktu, sonra tekrar kemerinin tokasını taktı. Şapkasının şeridindeki minik saman çöplerinden birini alıp ağzının köşesine yerleştirdi. Kocaman ciddi köpek Kocabaş'ın bir tarla faresi yuvasını kazmasına yardım etmekte olan Jody çiftlik işçisinin ahırdan çıktığını fark edince doğruldu.

"Gel gidip bir Nellie'ye bakalım," dedi Billy.

Jody hemen ona ayak uydurdu. Kocabaş şöyle bir dönüp arkalarından baktı; ardından hırsla kazmaya devam etti, hırladı, kısa havlamalarla farenin neredeyse yakalanmak üzere olduğunu bildirdi. Tekrar dönüp baktığında Jody'nin de Billy'nin de ilgilenmediğini fark edince istemeye istemeye çukurdan çıktı ve yukarı doğru onları takip etti.

Yabani yulaflar olgunlaşıyordu. Başakların hepsi tahılın ağırlığıyla eğilmişti ve otlar o kadar kurumuştu ki Jody ve Billy yürürken epeyce hışırtı çıkıyordu. Yolu yarıladıklarında Nellie'nin ve demirkırı aygır Pete'in yabani yulaf başaklarını yemekte olduğunu gördüler. Yanlarına yaklaştıklarında Nellie onlara şöyle bir baktı, sonra kulaklarını geriye yatırdı ve isyankar bir edayla başını indirip kaldırmaya başladı. Billy ona doğru yürüdü, elini yelesinin altına sokup boynunu okşadı. Sonunda kulaklar tekrar öne geldi ve Nellie onun gömleğini koklamaya başladı.

"Gerçekten bir tayı olacak mı sence?" dedi Jody.

Billy başparmağı ve işaret parmağını kullanarak kısrağın gözkapaklarını kaldırdı. Alt dudağını yokladıktan sonra parmaklarıyla kara ve sert meme uçlarına dokundu. "Olursa hiç şaşırmam," dedi.

"İyi ama hiç değişmemiş. Üç ay oldu."

Billy parmak boğumuyla kısrağın alnını ovalayarak onun hazdan hırıltılar çıkarmasını sağladı. "Beklemekten yorulacağını söylemiştim. En ufak bir işaret görmen bile beş ay sürecek, sonra tayın doğması için sekiz ay daha lazım. Önümüzdeki Ocak gibi doğar."

Jody derin derin iç geçirdi. "Uzun zaman, öyle değil mi?"

"Ayrıca taya binebilmen için iki yıl daha geçmesi gerek."

"O zamana kadar büyürüm," diye çaresizce haykırdı Jody.

"Evet, yaşlı bir adam olursun," dedi Billy.

"Sence tay ne renk doğacak?"

"Hiç belli olmaz. Aygır siyah, kısrak doru. Tay siyah, doru, gri ya da benekli olabilir. Bilemezsin. Kimi zaman siyah bir kısrağın beyaz tayı olur."

"Umarım siyah bir aygır olur."

"Aygır olursa iğdiş etmek gerekir. Baban aygır yetiştirmene izin vermez."

"Belki verir," dedi Jody. "Ona yanlış şeyler yapmamayı öğretirim."

Billy dudaklarını büzdü ve ağzının köşesindeki saman parçası ortaya geldi.

"Bir aygıra asla güvenemezsin," dedi ciddiyetle. "Çoğu zaman kavga eder ve bela çıkarırlar. Kimi zaman tuhaflık-

ları tutar ve hiç çalışmazlar. Kısrakları rahatsız eder ve iğdiş atlara saldırırlar. Baban bir aygırın olmasına asla izin vermez."

Nellie kuru otları kemirerek yavaşça uzaklaştı. Jody bir otun başaklarını soydu, sonra da tohumları havaya fırlattı. Sivri uçlu, tüylü tohumlar ok gibi havada süzüldü. "Nasıl olacağını anlatsana, Billy. İneklerin buzağıladığı gibi mi?"

"Az çok. Kısraklar biraz daha hassastır. Bazen hayvana yardım etmek için orada olman gerekir. Bazen de baktın yavru ters geliyor..." duraladı.

"Ne yaparsın, Billy?"

"Tayı çıkarmak için parçalaman gerekir, yoksa kısrak ölür."

"Ama bu doğumda öyle olmayacak, değil mi Billy?"

"Yok canım. Nellie gayet sağlıklı taylar doğurdu."

"Ben de orada olabilir miyim, Billy? Beni muhakkak çağırırsın değil mi? Ne de olsa benim tayım."

"Tabii ki seni çağıracağım. Hiç şüphen olmasın."

"Nasıl olduğunu anlatsana."

"İneklerin buzağıladığını gördün ya. Hemen hemen aynı şey. Kısrak inlemeye ve kasılmaya başlar, sonra iyi bir doğumda kafa ve ön ayaklar çıkar. Tıpkı buzağılarda olduğu gibi ön tırnaklar meşimeyi deler. Böylece tay nefes almaya başlar. Orada olmak iyidir, çünkü ayakları doğru yerde değilse meşimeyi yırtamayabilir ve havasızlıktan boğulur."

Jody bir ot sapıyla kendi bacağına vurdu. "O halde yanında olmalıyız, değil mi?"

"Elbette yanında olacağız, merak etme."

Dönüp yokuş aşağı ahıra doğru gittiler. Jody uzun süre ıkınıp sıkındıktan sonra baklayı ağzından çıkardı. "Billy," dedi buruk bir sesle. "Taya bir şey olmasına izin vermezsin değil mi?"

Billy onun al midillinin üşütüp ölmesini düşündüğünü biliyordu. Billy ondan önce çocuğun gözünde yanılmaz biriydi, ama artık onun da yanılabileceği ortaya çıkmıştı. Bu bilgi yüzünden Billy eski özgüvenini yitirmişti. "Bilemem," dedi. "Benim hatam olmayan bir sürü şey meydana gelebilir. Her şeyi ben yapamam." Prestijini yitirdiği için kendini kötü hissediyordu, o yüzden meseleyi savuşturmaya karar verdi. "Elimden gelen her şeyi yapacağım, ama söz veremem. Nellie iyi bir kısrak. Daha önce iyi taylar doğurdu. Bu sefer de öyle olur herhalde." Jody'den uzaklaşarak ahırın yanındaki eyer odasına gitti, çünkü incinmişti.

Jody sık sık evin arkasındaki çalılığın oraya giderdi. Eski yosunlu yalağa paslı demir borudan ince bir su akıyordu. Suyun taştığı ve toprakta emildiği yerde her daim yeşil kalan otlar vardı. Yazın tepeler kahverengiye döndüğünde ve sıcaktan kavrulduğunda bile buradaki otlar yeşil kalırdı. Pınar bütün yıl usul usul akar dururdu. Burası Jody için bir uğrak yeri olmuştu. Cezalandırıldığında serin yeşil otlar ve şırıldayan sular onu teselli ederdi. Kötü bir şey yaptığında içinde biriken zehir bu çalılığın kenarında akıp giderdi. Otların arasına oturup suyun şırıltısını dinlerken, sert geçen günün zihnine diktiği engeller yıkılıp giderdi.

Diğer yandan, yalağın başı ne kadar çekiciyse işçi barakasının oradaki kara servi de o kadar iticiydi. Bütün do-

muzlar eninde sonunda kesilmek için bu ağacın dibine gelirdi. Domuz kesimi tüm o çığlıklar ve oluk oluk akan kan yüzünden büyüleyiciydi, ama Jody'nin kalbi seyrederken o kadar hızlı atıyordu ki canı yanıyordu. Domuzlar kocaman demir ayaklı kazanda haşlandıktan ve derileri yüzülüp bembeyaz olduktan sonra Jody nabzı durulunca kadar yalağın oradaki otların üstünde oturmak zorunda kalıyordu. Yalak ve kara servi hem zıt hem de düşmandı.

Billy yanından ayrılıp öfkeyle uzaklaşınca Jody de eve doğru yöneldi. Yürürken Nellie'yi ve minik tayı düşünüyordu. Sonra birden kendini kara servinin altında buldu; tam tepesinde domuzların asıldığı kanca vardı. Kuru saman gibi saçlarını alnından çekip hızlandı. Özellikle Billy'nin söylediklerinden sonra tam kesim yerinde tayı düşünmek uğursuzluk gibi gelmişti ona. Bu kötü kesişmenin kötü etkilerine karşı çiftlik evini ve tavuk kümesini hızla geçti, bostanın içinden yürüyerek çalılığın oraya geldi.

Yeşil otların üstüne oturdu. Suyun şırıltısını dinlemeye koyuldu. Çiftlik binalarına ve bereketli tahıllarla sapsarı olmuş yuvarlak tepelere bir göz gezdirdi. Nellie'nin bir yamaçta otladığını görebiliyordu. Sulak mekân her zamanki gibi zamanı ve uzaklıkları ortadan kaldırmıştı. Jody Nellie'nin bacakları arasında dolanarak süt isteyen kara, uzun bacaklı bir tay gördü. Ardından kendisini büyümüş taya eğitim verirken gördü. Birkaç saniye içinde tay muhteşem bir hayvana dönüştü: geniş göğüslüydü, boynu denizatlarınınki gibi uzun ve kavisliydi, kuyruğu kara bir alev gibi havada savruluyordu. Bu at Jody dışında herkese korkunç davranırdı. Okul bahçesinde çocuklar ona binmek

için yalvarıyor, Jody de gülümseyerek izin veriyordu. Ama kara şeytanın üzerine bindikten sonra hemen düşüyorlardı. Adı da buydu: Kara Şeytan! Suyun şırıltısı, çimenler ve gün ışığı bir anlığına döndü, ondan sonra...

Kimi zaman çiftlik halkı güvenli yataklarında uyurken gökgürültüsü gibi nal sesleri duyardı. "Jody Şeytan'a binmiş geçiyor. Herhalde yine şerifin yardımına koşuyor," derlerdi. Ondan sonra...

Salinas Rodeo arenasında hava sapsarı tozla kaplıydı. Sunucu kement atma yarışmasının başladığını duyurdu. Jody başlangıç çizgisine kara atının üstünde gelince diğer yarışmacılar çaresizlik içinde birincilikten vazgeçiyordu, çünkü Jody ve Şeytan'ın bir sığıra kement atıp bağlama işini iki kişilik bir kement takımından çok daha hızlı yapabileceğini bilmeyen yoktu. Jody artık bir çocuk değildi, Şeytan da at değildi. İkisi birlikte anlı şanlı tek bir şahsiyet olmuşlardı. Ondan sonra...

Başkan bir mektup yazıp Washington'daki bir haydutun yakalanması için Jody'den yardım istedi.

Jody otların üstüne iyice yerleşti. Minik su sütunu yosunlu yalağa şıpırtılarla düşerken kulaklarını okşuyordu adeta.

Sene yavaş yavaş ilerledi. Jody taya sahip olma umudunu defalarca yitirdi. Nellie'de hiçbir değişiklik yoktu. Carl Tiflin onu hafif arabaya koşmaya devam ediyordu. Nellie hâlâ döveni çekiyor, saman ahıra taşınırken de çalışıyordu.

Yaz geçti, sonbaharın ılık ve parlak günleri geldi. Ardından sert sabah rüzgarları döne döne esmeye başladı, hava

dondurucu bir hal aldı ve zehirli meşeler kızıla döndü. Bir Eylül sabahı Jody kahvaltısını bitirdikten sonra annesi onu mutfağa çağırdı. Kuru kepekle dolu bir kovaya kaynar su döküyor ve karıştırarak üzerinde buhar tüten bir hamur haline getiriyordu.

"Efendim, anneciğim?" dedi Jody.

"Nasıl yaptığımı iyi izle. Bundan sonra her sabah sen yapacaksın."

"Peki nedir o?"

"Nellie için sıcak lapa yapıyorum. Rahat geçirmesini sağlayacak."

Jody parmak boğumuyla alnını ovuşturdu. "O iyi mi?" diye sordu çekingence.

Bayan Tiflin çaydanlığı yere bırakıp tahta kaşıkla bulamacı karıştırdı. "Tabii ki iyi, ama bundan sonra ona daha iyi bakman gerekecek. Al şu kahvaltıyı ona götür!"

Jody kovayı kaptığı gibi koşmaya başladı. İşçi barakasının ve ahırın yanından geçerken ağır kova dizlerine çarpıyordu. Nellie'yi yalaktaki suyla oynarken buldu. Suyu burnuyla dalgalandırıyor ve başını oynatarak sağa sola sıçratıyordu.

Jody çiti aşıp dumanı tüten bulamaç kovasını kısrağın yanına koydu. Sonra geri çekilip ona bir baktı. Evet, değişmişti. Karnı şişmişti. Hareket ettiğinde ayakları toprağa nazikçe basıyordu. Nellie burnunu kovaya gömüp sıcak kahvaltıyı oburca yemeye koyuldu. Bitirdikten sonra burnuyla kovayı hafifçe iteleyip devirdi, sessizce Jody'ye yaklaşıp yanaklarını ona sürttü.

Billy Buck eyer odasından çıkıp geldi. "Başladığında hızlı başlıyor, değil mi?"

"Bir anda mı oldu?"

"Hayır, sadece sen bir süredir bakmıyorsun." Kısrağın başını Jody'ye çevirdi. "Daha da sevimli olacak. Bak gözleri ne kadar tatlı! Bazı kısraklar huysuzdur, ama tatlılaşmaya başladıklarında her şeye karşı sevgi dolu olurlar." Nellie başını Billy'nin kolunun altına soktu, koluyla gövdesi arasındaki boşlukta boynunu aşağı yukarı oynatmaya başladı. "Ona artık çok iyi davranman lazım," dedi Billy.

"Ne kadar sürecek?" dedi Jody nefes nefese.

Adam fısıltıyla bir parmak hesabı yaptı.

"Üç ay kadar," dedi yüksek sesle. "Tam olarak bilmek zor. Bazen tamı tamına on bir hafta sürer, bazen de iki hafta erken ya da bir ay geç gelir. Ama bunların bir zararı da olmaz."

Jody gözlerini yere dikti. "Billy," dedi tedirgince, "Billy, doğarken bana haber verirsin, değil mi? Orada bulunmama izin verirsin, değil mi?"

Billy başını çevirip Nellie'nin kulağının ucunu dişledi. "Carl senin en baştan başlaman gerektiğini söylüyor. Öğrenmenin tek yolu bu. Kimse sana bunu lafla anlatamaz. Tıpkı benim babamın eyer örtüsü meselesinde yaptığı gibi. Ben senin kadarken babam nakliye memuruydu ve ben de ona yardım ederdim. Bir gün eyer örtüsünde bir kırışıklık bıraktım ve hayvanın sırtı yara içinde kaldı. Babam bana hiçbir şey demedi. Ama ertesi sabah yirmi kilo yükle beraber eyeri bana bağladı. Atının yularından tutarak o eyerle güneşin altında bir dağı aşmak zorunda kaldım. Neredeyse ölüyordum, ama bir daha asla eyer örtüsünde kırışıklık bırakmadım. Bırakamadım. O gün bu gündür sırtımda o eyeri hissetmeden bir kez bile eyer örtüsü yerleştirmedim."

Jody uzanıp Nellie'nin yelesini tuttu. "Bana her konuda ne yapacağımı söyleyeceksin, değil mi? Atlar hakkında her şeyi biliyorsun herhalde."

Billy bir kahkaha attı. "Ben de yarı at sayılırım," dedi. "Annem ben doğarken ölmüş, babam da dağlarda taşımacılık yapıyormuş ve çevrede genellikle inek bulunmazmış, o yüzden bana hep kısrak sütü içirmiş." Birden ciddileşti. "Atlar bunu bilir. Sen bilmiyor musun, Nellie?"

Kısrak başını çevirip doğrudan onun gözlerinin içine baktı. Atlar hemen hiçbir zaman böyle bir şey yapmaz. Billy gururlanmış, özgüveni de yerine gelmişti. Biraz böbürlendi. "İyi bir tay almanı sağlayacağım. En baştan doğru başlayacaksın. Şayet dediklerimi yaparsan memleketin en iyi atına sahip olursun."

Jody de gururdan yanaklarının kızardığını hissediyordu; o kadar gururlanmıştı ki eve döndüğünde atlılar gibi bacaklarını esnetti ve omuzlarını düşürdü. Ardından fısıldadı: "Ho, Kara Şeytan, ho! Kıpırdanıp durma oğlum."

Kış çabuk geldi. İlk birkaç sağanağın ardından uzun süreli yağmurlar başladı. Tepeler saman rengini yitirdi ve suyun altında karardı. Kışın meydana çıkan dereler kanyonlardan şakırtılarla akmaya başladı. Sağda solda mantarlar bitti, Noel'den evvel taze otlar kapladı çayırları.

Ama o yıl Jody'nin beklediği gün Noel değildi. Bütün aylar Ocak ayındaki belirsiz bir günün çevresinde dönmeye başlamıştı. Yağmurlar başlayınca Nellie'yi bir bölmeye soktu, ona her sabah sıcak lapa verip tımarını yaptı.

Kısrak öyle şişmişti ki Jody paniğe kapıldı. "Patlayacak," dedi Billy'ye.

Billy dört köşe güçlü ellerini Nellie'nin şişkin karnında gezdirdi. "Şurayı elle," dedi usulca. "Hareket ettiğini hissedebilirsin. İkiz tay doğsaydı çok şaşırırdın herhalde."

"Sence ikiz mi?" diye haykırdı Jody. "Gerçekten de öyle olduğunu mu düşünüyorsun, Billy?"

"Hayır, sanmıyorum, ama bazen öyle de olabiliyor."

Ocak'ın ilk iki haftası hiç durmadan yağmur yağdı. Jody okulda olmadığı zamanın çoğunu Nellie'yle bölmede geçirdi. Günde yirmi kez elini kısrağın karnına koyup tayın hareketlerini hissetmeye çalışıyordu. Nellie ona karşı giderek daha nazik ve dostça davranmaya başlamıştı. Sık sık burnunu ona sürtüyordu. Ahırdan içeri girdiğinde usulca kişneyerek onu selamlıyordu.

Carl Tiflin bir gün Jody'yle beraber ahıra geldi. Bakımlı doru posta hayran hayran baktı, kaburgaların ve omuzların üstündeki sert ve sağlıklı eti yokladı. "İyi iş çıkarmışsın," dedi Jody'ye. Carl'ın elinden gelen en büyük övgüydü bu. Jody saatler boyu gururla göğsünü şişirdi.

15 Ocak geldiğinde tay hâlâ doğmamıştı. "Her şey yolunda mı?" diye sordu Billy'ye.

"Tabii ki."

Tekrar sordu: "Her şeyin yolunda gideceğinden emin misin?"

Billy kısrağın boynunu okşadı. Kısrak huysuzca başını salladı. "Hep beklenen zamanda doğurmayacağını sana söylemiştim, Jody. Beklemen gerek."

Ay sonunda da doğum olmayınca Jody çılgına döndü. Nellie öyle şişmişti ki zor nefes alıyordu, başı ağrıyormuş gibi kulakları dikilip birbirine yaklaşmıştı. Jody artık rahatsız uyuyor, karmakarışık rüyalar görüyordu.

Şubat'ın ikisinde geceleyin ağlayarak uyandı. Annesi ona seslendi: "Jody, kabus gördün. Biraz kendine gelip sonra geri yat."

Ama Jody dehşet ve çaresizlik içindeydi. Annesinin tekrar uyumasını bekleyerek birkaç dakika sessizce uzandı, sonra giyinip yalınayak dışarı çıktı.

Gece kapkara ve pusluydu. İnce bir yağmur atıştırıyordu. Servi ağacı ve işçi barakası sisin içinde belirdi, sonra kayboldu. Ahırın kapısı açılırken gıcırdadı, gündüz asla böyle bir şey yapmazdı. Jody raftan bir fener ve tenekeden kibrit kutusunu aldı. Fitili yaktı, samanla kaplı koridordan Nellie'nin bölmesine doğru yürüdü. Nellie ayaktaydı. Bütün gövdesi bir yandan diğer yana sallanıyordu. Jody, "Ho, Nellie, ho-ho, Nellie," diye ona seslendi. Ama kısrak ne sallanmayı kesti, ne de çevresine bakındı. Jody bölmeye girip kısrağın omzuna dokunduğunda titrediğini fark etti. Sonra bölmenin hemen yukarısındaki samanlıktan Billy Buck'ın sesi duyuldu.

"Ne yapıyorsun, Jody?"

Jody irkilerek geriledi ve acı içindeki gözlerini Billy'nin samanların arasında uzandığı yuvaya doğru çevirdi. "İyi olduğundan emin misin?"

"Tabii ki eminim."

"Ona bir şey olmasına izin vermezsin, değil mi, Billy? İzin vermezsin, değil mi?"

Billy öfkeyle cevap verdi: "Seni çağıracağımı söylemiştim ve çağıracağım. Şimdi git yat ve kısrağın huzurunu kaçırma. Sen huzursuz etmeden de yeterince sorunu var zaten."

Jody sinmişti, çünkü Billy'nin bu tonla konuştuğunu hiç duymamıştı. "Gelip bir görsem mi dedim sadece. Uykum kaçtı."

Billy biraz yumuşadı. "Peki, git yat. Onu rahatsız etme. İyi bir tay doğurtacağımı söylemiştim. Haydi, git artık."

Jody ağır ağır ahırdan çıktı. Feneri söndürüp rafa geri bıraktı. Gecenin karanlığı ve dondurucu sis derisine batıyor ve onu her yandan sarıyordu. Midilli ölmeden önce olduğu gibi Billy'nin her dediğine inanabilmek istedi. Zayıf fener ışığında kamaşan gözlerinin karanlığa alışması biraz zaman aldı. Çıplak ayaklarının altındaki ıslak toprak dondurucuydu. Servi ağacına tünemiş hindiler telaşlı sesler çıkarınca iki yaman köpek görevlerini yerine getirmek üzere kulübelerinden fırladılar. Ağacın altına saklandığını düşündükleri çakalları korkutmak için bir süre havladıktan sonra geri döndüler.

Jody mutfaktan içeri süzülürken bir sandalyeyi devirdi. Carl yatak odasından seslendi: "Kim var orada? Neler oluyor?"

Bayan Tiflin uykulu uykulu lafa karıştı: "Sorun ne, Carl?"

Carl elinde bir mumla yatak odasından çıktı ve Jody'yi yatmadan yakaladı. "Dışarıda ne yapıyordun?"

Jody utangaçça başını ona doğru çevirdi. "Kısrağa bakmaya gitmiştim."

Jody'nin babası bir an uyandırılmanın öfkesi ile oğlunu takdir etmek arasında gidip geldi. "Bu yörede taylardan Billy kadar anlayan hiç kimse yoktur. Sen bu işi ona bırak."

Jody kendini tutamadı. "Ama midilli ölmüştü..."

"Onu suçlama," dedi Carl sertçe. "Billy bir atı kurtaramıyorsa, kimse kurtaramaz."

Bayan Tiflin içeriden seslendi: "Ayağını yıkayıp yatsın artık, Carl. Yoksa yarın gene ayakta uyuyacak."

Jody tam uyumak için gözlerini kapatmıştı ki birisi omzundan hızla sarsmaya başladı. Billy Buck elinde bir fenerle başına dikilmişti. "Kalk," dedi. "Acele et." Sonra da dönüp hızla odadan çıktı.

Bayan Tiflin seslendi: "Sorun nedir? Sen misin, Billy?"

"Evet, hanımefendi."

"Nellie hazır mı?"

"Hazır, hanımefendi."

"Tamam, ben de kalkıp su ısıtayım. Belki lazım olur."

Jody o kadar hızlı giyindi ki Billy feneri sallayarak ahır yolunu yarılamadan arka kapıdan çıkmıştı bile. Dağların tepesinde şafağın ilk ışıkları görünüyordu, ama çiftliğin bulunduğu çukura daha hiç ışık düşmemişti. Jody fenerin ardından deli gibi koştu ve tam ahırın girişinde Billy'ye yetişti. Billy feneri bölmenin yan tarafındaki bir çiviye asıp ceketini çıkardı. Jody onun altında sadece bir içlik olduğunu gördü.

Nellie kaskatı bir halde duruyordu. Onlar bakarken biraz çömeldi. Bütün vücudu kasılmaya başladı. Sonra kasılmalar geçti. Ama birkaç dakika sonra tekrar başladı ve yine geçti.

Billy huzursuzca mırıldandı. "Yanlış giden bir şey var." Çıplak eli kayboldu. "Yo, olamaz," dedi. "Ters geliyor."

Tekrar bir kasılma oldu ve bu kez Billy de asıldı. Omzundaki ve kolundaki bütün kaslar gerildi. Bütün gücüyle

çabalarken alnında boncuk boncuk ter birikti. Nellie acıyla kişnedi. Billy mırıldanmaya devam ediyordu. "Ters dönmüş. Çeviremiyorum. Çok ters. Tamamen ters dönmüş."

Çakmak çakmak gözleriyle Jody'ye baktı. Ardından parmaklarıyla dikkatli bir şekilde yoklamaya koyuldu. Yanakları gerilmiş, beti benzi atmıştı. Bölmenin arkasında duran Jody'ye uzun, soru sorar gibi bir bakış attı. Sonra Billy gübre penceresinin altındaki rafa gidip ıslak sağ eliyle çekici aldı.

"Çık dışarı, Jody," dedi.

Çocuk hiç kıpırdamadı, hissizleşmiş bir halde ona bakıyordu.

"Çık dışarı diyorum. Çok geç olacak."

Jody yerinden kımıldamadı.

Sonra Billy hızla Nellie'nin kafasına yaklaştı. "Yüzünü çevir, lanet olsun, çevir yüzünü."

Jody bu kez itaat etti. Başını yana çevirdi. Billy'nin bölmede bir şeyler fısıldadığını duydu. Ardından bir kemik kırılması sesi geldi. Nellie'den tiz bir çığlık yükseldi. Jody tekrar baktığında çekicin düz alına bir kez daha indiğini gördü. Nellie yana devrildi ve bir an ayaklarıyla havayı dövdükten sonra hareketsiz kaldı.

Billy hemen şiş karna doğru atıldı; kocaman çakısı elindeydi. Deriyi çekip bıçağı sapladı. Sonra da hayvanın karnını boydan boya yardı. İçerisi canlı iç organlarının ılık ve mide bulandırıcı kokusuyla doldu. Diğer atlar zincirlerini zorlamaya, şahlanmaya, kişnemeye ve çifte atmaya başladılar.

Billy bıçağı yere attı. İki koluyla birden o korkunç kanlı çukura dalıp kocaman, beyaz, sular damlatan bir bohça çıkardı. Dişiyle bohçada bir delik açtı. Yırtılan yerde minik, kara bir kafa ve minicik ıslak kulaklar belirdi. Hırıltılı bir nefes alındı, sonra bir tane daha. Billy meşimeyi soydu, bıçağını bulup göbek bağını kesti. Minik kara tayı bir an kucağında tutup baktı. Sonra da yavaşça yürüyerek Jody'nin ayaklarının dibindeki samanların üstüne bıraktı.

Billy'nin yüzü, kolları ve göğsü kan içindeydi. Tüm vücudu titriyor, dişleri takırdıyordu. Sesi kısılmış, hırıltılı bir fısıltıya dönüşmüştü. "İşte sana tay. Söz vermiştim. İşte burada. Yapmak zorundaydım... mecburdum." Durup başını çevirerek arkadaki bölmeye baktı. "Git sıcak su ve sünger getir," diye fısıldadı. "Annesinin yerine onu yıka ve kurula. Elinle beslemen gerekecek. Ama söz verdiğim gibi tay burada işte."

Jody nefes almaya çabalayan ıslak taya bön bön baktı. Hayvan çenesini uzattı ve başını kaldırmaya çalıştı. Boş bakan gözleri deniz mavisiydi.

"Tanrı aşkına," diye bağırdı Billy. "Gidip su getirecek misin sen? Gidecek misin?"

Jody dönüp koşarak ahırdan sabah aydınlığına çıktı. Gırtlağından karnına kadar inen bir acı hissediyordu. Bacakları katılaşmış, ağırlaşmış gibiydi. Tay sahibi olduğu için sevinmeye çalıştı, ama Billy Buck'ın kanlı yüzü ve tekinsiz, yorgun bakışları bir türlü gözünün önünden gitmiyordu.

4

HALKIN LİDERİ

Bir Cumartesi günü Billy Buck geçen senenin samanından son kalanları çatalla topluyordu. Topladığı samanın birazını dikenli telin öbür tarafına, pek de ilgi göstermeyen sığırların önüne attı. Yükseklerde top dumarına benzeyen minik bulutlar Mart rüzgarıyla doğuya doğru ilerliyordu. Rüzgarın tepedeki çalıların arasında uğuldadığı duyuluyordu, ama çiftliğin bulunduğu çukurda yaprak kımıldamıyordu.

Küçük Jody kalın bir tereyağlı ekmek dilimini ısırarak evden çıktı. Billy'nin son kalan samanlarla uğraştığını gördü. Jody ayakkabı köselesine en çok zarar verdiği söylenen şekilde ayaklarını sürüyerek aşağı doğru gitti. Jody geçerken kara servi ağacından bir beyaz güvercin sürüsü havalandı, ağacın çevresinde bir tur atıp tekrar kondu. Yamalı bohça gibi rengarenk genç bir kedi işçi barakasının verandasından fırladı, kaskatı adımlarla yolun karşısına geçti, sonra aynı yolu geri döndü. Jody onun oyununa katılmak için yerden bir taş aldı, ama çok geç kalmıştı, çünkü o daha taşı atamadan kedi verandanın altında kayboldu. Jody de

taşı servi ağacına atıp beyaz güvercinleri ürküttü ve onlara bir tur daha attırdı.

Eskimiş samanların olduğu yere vardığında dikenli tele yaslandı. "Hepsi bu kadar mı?" diye sordu.

Orta yaşlı çiftlik işçisi dikkatle yaptığı işi bırakıp çatalı yere sapladı. Siyah şapkasını çıkardı ve saçlarını düzeltti. "Nem çekip sırılsıklam olmayan yeri pek kalmamış ki," dedi. Şapkasını tekrar yerleştirdi ve kuru, kalın derili ellerini ovuşturdu.

"Çok fare olsa gerek," dedi Jody.

"Kaynıyor," dedi Billy. "Fareden geçilmiyor burası."

"Belki sen işini bitirdikten sonra köpekleri çağırıp fareleri avlayabilirim."

"Tabii, neden olmasın," dedi Billy Buck. Bir çatal nemli samanı kaldırıp havaya fırlattı. Bir anda üç fare ortaya çıktı, sonra da çılgın gibi tekrar samanların arasına kaçtı.

Jody memnun memnun içini çekti. Bu tombul, beceriksiz, küstah farelerin sonu yakındı. Sekiz aydır saman yığınının altında semirmiş ve çoğalmışlardı. Kedilerle, kapanlarla, zehirle ve Jody'yle hiç tanışmamışlardı. Güvende oldukları için tembelleşmiş, yavaşlamış ve şişmanlamışlardı. Ama şimdi felaket vakti gelmişti, bir sonraki günü atlatamayacaklardı.

Billy çiftliği çevreleyen tepenin üstüne doğru baktı. "Belki önce babana sorsan daha iyi olur," dedi.

"Tamam da, nerede ki? Hemen gidip sorayım."

"Yemekten sonra atla tepeye doğru gitti. Birazdan gelir."

Jody çit direğine sırtını yasladı. "Umursayacağını sanmam."

Billy tekrar işine dönerken, "Gene de sen ona bir sor. Huyunu bilirsin," dedi kaygı verici bir edayla.

Jody biliyordu. Babası Carl Tiflin çiftlikte yapılacak her iş için, ister önemli ister önemsiz olsun, kendisinden izin alınmasını isterdi. Jody biraz daha gevşeyip direkten aşağı kaydı ve yerde oturmaya başladı. Rüzgarın sürüklediği minik bulutlara baktı. "Yağmur yağacak mı, Billy?"

"Belki. Rüzgar iyi gibi, ama yeterince hızlı değil."

"Keşke ben o lanet fareleri öldürmeden yağmasa." Billy'nin bu yetişkinlere has küfrü fark edip etmediğini görmek için yan yan baktı. Billy hiç yorum yapmadan işine devam etti.

Jody arkasını döndü ve dışarıdaki dünyadan gelen yolun bulunduğu yamaca baktı. Yamaç zayıf Mart güneşiyle yıkanıyor gibiydi. Süpürge otlarının arasında ak devedikenleri, mavi acıbaklalar ve yer yer de gelincikler açmıştı. Jody tepeye giden yolun yarısında kara köpek Kocabaş'ın bir sincap deliğini kazdığını görebiliyordu. Köpek biraz daha uğraştıktan sonra durup arka ayaklarının arasındaki toprağı iteledi, ardından da o güne kadar hiçbir köpeğin delik kazarak sincap yakalayamadığını bilmiyormuşçasına hevesle kazmaya devam etti.

Jody bakarken kara köpek aniden durdu, delikten çıktı ve tepede yolun geçtiği boğaza doğru bakmaya başladı. Jody de oraya baktı. Carl Tiflin'in silueti soluk gökyüzünün önünde atıyla beraber göründü ve eve doğru inmeye başladı. Elinde beyaz bir şey taşıyordu.

Çocuk ayağa fırladı. "Mektup gelmiş," diye haykırdı. Hemen eve doğru bir koşu tutturdu, çünkü mektup büyük ihtimalle sesli okunacaktı ve o da duymak istiyordu.

Babasından önce eve varıp içeri daldı. Carl'ın gıcırdayan eyerinden indiğini ve atın sağrısına bir şaplak atıp ahıra doğru gönderdiğini duydu. Billy de orada eyerini çıkarıp onu yemleyecekti.

Jody mutfağa koştu. "Mektup geldi!" diye haykırdı.

Annesi fasulye dolu tencerenin başından ona döndü. "Kim getirdi?"

"Babam getirdi. Elinde gördüm."

Hemen sonra Carl içeri girdi. "Mektup kimden, Carl?" diye sordu Jody'nin annesi.

Baba kaşlarını çattı. "Mektup geldiğini nereden bildin?"

Kadın başıyla oğlunu işaret etti. "Çenesi Düşük Jody söyledi."

Jody utanmıştı.

Babası küçümseyerek ona baktı. "Gerçekten çenesi düşüğün teki oldu çıktı. Kendi işi dışında her işle ilgileniyor. O koca burnunu her işe sokuyor."

Bayan Tiflin biraz yumuşadı. "Onu meşgul edecek yeterince iş vermiyoruz da ondan. Mektup kimden?"

Carl hâlâ kaşlarını çatmış Jody'ye bakıyordu. "Dikkat etmezse onu meşgul ederim ben." Kapalı mektubu uzattı. "Babandan geliyor galiba."

Bayan Tiflin saçından çıkardığı firketeyle zarfı açtı. Dudaklarını büzerek mektuba baktı. Jody onun gözlerinin satırları takip ettiğini görebiliyordu. "Diyor ki," diye tercüme etti annesi, "Cumartesi günü bir süre kalmak için buraya gelecekmiş. Ama bugün Cumartesi zaten. Mektup gecikmiş olmalı." Mektubun tarihine baktı. "Bu mektup dün değil evvelsi gün gönderilmiş. Dün burada olmalıy-

dı." Soran gözlerle kocasına baktı, sonra da yüzü öfkeden karardı. "Neden öyle bakıyorsun şimdi sen? Her gün geliyor değil ya."

Carl onun öfkesi karşısında hiç sesini çıkarmadı. Çoğu zaman ona sert davranırdı, ama kadının öfkesi kabarınca mücadele edemezdi.

"Senin derdin ne Allah aşkına?" dedi karısı tekrar.

Carl'ın açıklamasında Jody'nin bahane üretirken takındığına benzer bir tavır vardı. "Konuşması yüzünden," dedi Carl tereddütle. "Hep konuşuyor."

"Ne olmuş? Sen de konuşuyorsun."

"Tabii ki konuşuyorum. Ama baban sadece tek bir şeyden bahsediyor."

"Kızılderililer!" diye heyecanla lafa atıldı Jody. "Kızılderililer ve ovaları aşmak!"

Carl sert bir yüzle ona döndü. "Sen çık dışarı bakalım, Bay Çenesi Düşük! Haydi, hemen! Dışarı!"

Jody süngüsü düşük bir halde arka kapıdan çıktı ve sinekliği de sessizce kapattı. Mutfak penceresinin altından geçerken utanç içinde yere bakan gözleri tuhaf şekilli bir taşa takıldı. Taş o kadar büyüleyiciydi ki Jody hemen çömelip eline aldı ve evirip çevirmeye başladı.

Konuşulanları açık mutfak penceresinden rahatlıkla duyabiliyordu. "Jody çok haklı," dediğini duydu babasının. "Sadece Kızılderililer ve ovaları aşmak. Atların kaçmasıyla ilgili hikâyeyi belki bin kere duydum. Sürekli anlatıyor da anlatıyor, üstelik tek kelimesini bile değiştirmeden."

Bayan Tiflin cevap verirken sesinin tonu o kadar değişmişti ki pencerenin dışındaki Jody taşı incelemeyi bırakıp

kafasını kaldırdı. Kadının sesi artık yumuşak ve ikna ediciydi. Jody onun bu ses tonuyla konuşurken yüzünün nasıl göründüğünü bilirdi. Usulca şöyle dedi: "Bir de şurasından bak, Carl. Onlar babamın hayatındaki en önemli olaylardı. O topluluğa arabalarla ovalar aşılırken liderlik etti. Deniz kıyısına kadar gittiler ve o iş bittiğinde aslında hayatı da bitti. Çok büyük bir işti, ama yeterince uzun sürmemişti. Ne berbat bir şey! Adeta bunu yapmak için doğmuştu, bitirdikten sonra ise hakkında düşünmekten ve konuşmaktan başka yapabileceği bir şey kalmadı. Daha batıya yol olsaydı giderdi. Bana kendisi söyledi. Ama yolun sonunda okyanusla karşılaşmışlardı. Tam da okyanusun kıyısında, durmak zorunda kaldığı yerde yaşıyor."

Carl'ı yakalamıştı, onu yakalamış ve yumuşak sesiyle köşeye kıstırmıştı.

"Onu görmüştüm," diye hak verdi Carl. "Kıyıya gider, okyanusun batısına dikerdi gözlerini." Sesi biraz sertleşti. "Ama sonra da Pasifik Korusu'ndaki Atçılık Kulübü'ne gider ve insanlara Kızılderililerin atları nasıl çaldığını anlatırdı."

Kadın onu tekrar yakalamaya çalıştı. "Hayatındaki her şey bundan ibaret. Sabırlı olup dinliyormuş gibi yapabilirsin."

Carl sabırsızca başını çevirdi. "Gerçi işler çok kötüye giderse işçi barakasının oraya inip Billy'yle de oturabilirim," dedi sinirli bir edayla. Sonra da evden çıkıp kapıyı arkasından çarptı.

Jody işlerini yapmaya koyuldu. Tavukları kovalamadan buğdayı önlerine boşalttı. Tüneklerden yumurtaları

topladı. Kucağında odunlarla eve koştu ve odun sandığının içine öyle geniş geniş dizdi ki iki kucak odun sandığı ağzına kadar doldurdu.

Annesi fasulyelerle işini bitirmişti. Ateşi karıştırdı, ardından hindi tüyünden süpürgeyle fırının üstünü süpürdü. Jody kendisine karşı hâlâ hınçlı mı diye dikkatle onu inceledi. "Bugün mü geliyor?" diye sordu.

"Mektupta öyle yazıyor."

"Belki de yola çıkıp onu karşılasam iyi olur."

Bayan Tiflin fırının kapağını tangırdatarak kapattı. "Çok iyi olur," dedi. "O da karşılanmak ister herhalde."

"Öyleyse hemen yola çıkayım."

Jody dışarı çıkınca bir ıslık çalıp köpekleri çağırdı. "Yukarı doğru gelin," diye emir verdi. İki köpek kuyruk sallayarak ileri atıldı. Yol kenarında adaçayları taze uçlar vermişti. Jody birkaçını koparıp elinde ufalayınca havaya keskin, vahşi bir koku yayıldı. Köpekler aniden yoldan saptılar ve çalıların arasındaki bir tavşanın peşinden koşmaya başladılar. Bu Jody'nin onları son görüşü oldu, çünkü tavşanı yakalayamayınca doğrudan eve yöneldiler.

Jody zirveye doğru tırmanmaya devam etti. Yolun geçtiği boğaza geldiğinde öğleden sonra çıkan rüzgar saçlarını savurmaya, gömleğini dalgalandırmaya başladı. Aşağıdaki minik tepelere ve sırtlara, sonra da yemyeşil devasa Salinas Vadisi'ne baktı. Uzaktaki düzlükte ak Salinas kasabasını ve alçalan güneşin pencerelerdeki yansımasını görebiliyordu. Tam aşağısında, bir meşe ağacının üstüne kargalar meclisi toplanmıştı. Dallarına tüneyen kargalar yüzünden ağaç neredeyse kapkaraydı. Sonra Jody'nin gözleri tepenin aşağı-

sından gelen bir yük arabasına takıldı. Araba bir tümseğin arkasında kayboldu, sonra öbür tarafında tekrar belirdi. Uzaktaki bir açıklıkta, doru bir atın arabayı ağır ağır çektiğini gördü. Araba tekrar bir tümseğin ardında kayboldu. Jody yere oturup arabanın tekrar belirmesi gereken yeri izlemeye başladı. Rüzgar tepelerde uğulduyor, pamuk gibi bulutlar doğuya doğru hızlanıyordu.

Araba tekrar ortaya çıktı ve durdu. Siyahlara bürünmüş bir adam oturaktan kalkıp arabanın önüne doğru yürüdü. Jody çok uzakta olmasına rağmen onun atın gemini çözdüğünü anlamıştı, çünkü at başını indirmişti. At ilerledi ve adam da yavaşça onun yanından yürümeye koyuldu. Jody neşeyle bir çığlık atıp yoldan aşağı, onlara doğru koşmaya başladı. Yoldaki sincaplar kaçıştı, bir tavşan onu fark edince yokuş yukarı bir koşu tutturdu ve tepenin ardında kayboldu.

Jody her adımında kendi gölgesinin tam ortasına basmaya çalıştı. Ayağının altındaki bir taş oynayınca da yere düştü. Kalkıp bir dönemeci koşarak döndü ve yük arabasının önünde yürüyen büyükbabasını tam karşısında buldu. Hemen deli gibi koşmayı bırakıp gururlu adımlarla yürümeye başladı.

At sendeleyerek güç bela yokuşu çıkarken yaşlı adam yanında yürüyordu. Güneş alçalırken arkalarında yer şekillerine batıp çıkan dev gölgeler edinmişlerdi. Büyükbaba siyah bir takım elbise giymiş, deri tozluklar takmış, kaskatı yakasına yine siyah bir kravat bağlamıştı. Elinde geniş kenarlı bir şapka taşıyordu. Ak sakalları kısaydı ve ak kaşları gözlerinin üstünde bıyık gibi asılı duruyordu. Mavi gözleri katı ama neşeliydi. Simasının ve vücudunun tamamında

bir kayanın gururu vardı, o yüzden her hareketi aslında imkânsız gibi duruyordu. Yaşlı adam durduğunda bir kayaya dönüyor, asla hareket etmeyeceği sanılıyordu. Adımları yavaş ama kesindi. Atılan hiçbir adım geri alınamazdı; bir yöne doğru yürümeye başlayınca asla dönmez, adımlarını sıklaştırmaz ya da yavaşlatmaz gibi görünüyordu.

Jody dönemeçte belirince Büyükbaba şapkasını yavaşça sallayarak onu selamladı. "Jody! Beni karşılamaya mı geldin yoksa?"

Jody yaşlı adamın yanına geçip adımlarını ona uydurdu, gövdesini dikleştirdi ve topuklarını da biraz sürüyerek yürümeye başladı. "Evet, Büyükbaba," dedi. "Mektubunu daha bugün aldık."

"Dün gelmiş olmalıydı," dedi Büyükbabası. "Kesin gelir sanıyordum. Sizinkiler nasıl?"

"İyiler, Büyükbaba." Jody önce tereddüt etti, sonra utangaçça konuştu: "Yarın benimle fare avlamaya gelir misin, Büyükbaba?"

"Fare avlamaya mı, Jody?" Büyükbaba bir kahkaha attı. "Bu kuşağın insanları fare avlamaya kadar düştü mü? Yeni insanlar pek güçlü değil, ama fareleri kendilerine av seçecekleri hiç aklıma gelmezdi."

"Hayır, sadece oyun için. Saman kalktı. Fareleri köpeklere doğru süreceğim. Sen de seyredebilirsin, hatta istersen biraz samanı da dövebilirsin."

Sert, neşeli gözler ona döndü. "Anladım. Demek onları yemiyorsun. Yani henüz o kadar düşmedin."

"Onları köpekler yiyor," diye açıkladı Jody. "Kızılderilileri avlamaya pek benzemiyor herhalde."

"Hayır, hiç benzemiyor... Ama sonraları askerlerin gelip Kızılderilileri avlaması, çocukları vurması ve çadırları yakması senin fare avından pek farklı değildi."

Tepeyi aşıp çiftliğin bulunduğu çukura doğru inmeye başladıklarında güneş de dağların ardında kaldı. "Büyümüşsün," dedi Büyükbaba. "İki üç santim boy atmışsın."

"Daha fazla," diye böbürlendi Jody. "Kapının yanına işaret koyuyorlar. Şükran Günü'nden beri neredeyse dört santim uzamışım."

Büyükbaba gırtlaktan gelen kalın sesiyle, "Belki de suyun fazla gelmiştir, için boşalıyor, koflaşıyorsundur," dedi. "Zorluklarla başa çıkmaya başla, o zaman görürüz."

Jody hemen yaşlı adamın yüzüne doğru yan yan baktı. İncinsin mi incinmesin mi bilememişti. Ama samimi mavi gözlerde ne yaralama niyeti, ne cezalandırma ya da had bildirme havası vardı. "Domuz kesebiliriz," dedi Jody.

"Hayır, olmaz! Bunu yapmana izin veremem. Beni eğlemeye mi niyetlendin? Daha vakti gelmediğini sen de biliyorsun."

"Bizim koca erkek domuz Riley'yi hatırlıyor musun, Büyükbaba?"

"Evet. Riley'yi gayet iyi hatırlıyorum."

"Riley o saman yığınının içinde kemire kemire bir delik açmış, ama yığın üstüne çökmüş ve onu boğmuş."

"Domuzlar böyle şeyler yapar," dedi Büyükbaba.

"Riley aslında iyi bir domuzdu. Bazen ona binerdim ve hiç sesini çıkarmazdı."

Aşağıdaki evde bir kapı çarptı ve Jody'nin annesinin verandadan önlüğünü sallayarak onları selamladığını gör-

düler. Carl Tiflin de ahırdan çıkmış, karşılama için eve geliyordu.

Güneş artık tepelerin ardında tamamen kaybolmuştu. Evin bacasından çıkan mavimtrak dumanlar artık mora çalan çiftlik çukurunun üstünde yassı katmanlar halinde asılı duruyordu. Rüzgarın aşağı doğru ittiği pamuk topu benzeri bulutlar da kayıtsızca onların üstünde geziniyordu.

Billy Buck işçi barakasından çıkıp bir çanağın içindeki sabunlu suyu yere döktü. Hafta ortasında tıraş olmuştu, çünkü Billy Büyükbaba'ya saygı gösterirdi ve Büyükbaba da Billy'nin yeni kuşakta yumuşamayan az sayıda adamdan biri olduğunu söylerdi. Billy orta yaşlı olmasına rağmen Büyükbaba onu çocuk gibi görüyordu. Şimdi Billy de aceleyle eve doğru yürümeye başlamıştı.

Jody ve Büyükbaba vardıklarında diğer üçü avlu kapısının önünde onları bekliyordu.

"Hoşgeldin, baba. Seni özlemiştik," dedi Carl.

Bayan Tiflin Büyükbaba'yı sakalının kenarından öptü o da kocaman eliyle omzunu sıvazlarken kıpırdamadan durdu. Billy posbıyığının altından sırıtsa da büyük bir ciddiyetle tokalaştı. Sonra da, "Atını götüreyim," diyerek yuları elinden aldı.

Büyükbaba onun gidişini izledikten sonra gruba döndü ve yüz kez söylediği şeyi bir daha söyledi: "İyi çocuk bu. Babasını tanırdım. Ona Katırkuyruk Buck derlerdi. Katırlara mal yüklemesi dışında ona niye Katırkuyruk derlerdi hiç öğrenemedim."

Bayan Tiflin babasını eve doğru götürdü. "Ne kadar kalacaksın, baba? Mektubunda bir şey yazmamışsın."

"Bilmiyorum ki kızım. İki hafta kadar kalırım diye düşünüyordum. Ama hiç düşündüğüm kadar uzun kalmıyorum."

Kısa süre sonra ak muşamba örtülü masaya oturmuş yemeklerini yiyorlardı. Teneke yansıtıcılı lamba masanın üstüne asılıydı. Pencerenin dışında iki koca pervane usul usul cama çarpıyordu.

Büyükbaba bifteğini küçük parçalara bölerek yavaş yavaş çiğniyordu. "Acıkmışım," dedi. "Buraya kadar yol tepmek iştahımı açmış herhalde. Tıpkı ovaları aştığımızdaki gibi. Geceleri o kadar acıkırdık ki etin pişmesini zor beklerdik. Her gece iki kiloya yakın bufalo eti yerdim."

"Yolda yiyor insan," dedi Billy. "Babam nakliye memuruydu. Çocukken ona yardım ederdim. Koca bir geyik budunu ikimiz silip süpürürdük."

"Babanı tanırdım, Billy," dedi Büyükbaba. "İyi adamdı. Ona Katırkuyruk Buck derlerdi. Katırlara mal yüklemesi dışında ona niye Katırkuyruk derlerdi hiç öğrenemedim."

"O yüzdendi zaten," dedi Billy. "Katırlara mal yüklerdi."

Büyükbaba bıçağı ve çatalı bırakıp masaya bir göz gezdirdi. "Hatırlıyorum da, bir keresinde etimiz bitmişti..." Sesi alçaldı, müzikal bir hal aldı, hikâyeye uygun titreşimler kazandı. "Hiç bufalo yoktu, geyik ya da tavşan bile yoktu. Avcılar çakal bile vuramıyordu. Liderin çok dikkatli olması gereken bir zamandı. Lider bendim ve gözlerimi dört açmıştım. Neden biliyor musunuz? Çünkü insanlar acıkmaya başladıklarında kendi sürülerine göz dikerler. Buna inanabiliyor musunuz? Bazı grupların hedefe varmadan önce bütün sığırlarını yediğini duymuştum. Ortasından başlayıp kenarlara doğru yerler. Sonunda en öndeki çifti tüketir, bu

kez arabaya koştukları hayvanlara göz dikerler. Grup lideri bunu engellemek zorundadır."

Kocaman pervanelerden biri içeri girmeyi başardı ve kerosen lambasının çevresinde turlamaya başladı. Billy kalkıp pervaneyi yakalamaya çalıştı. Carl seri bir hareketle avucunu kepçe yapıp pervaneyi yakaladı ve ezdi. Pencerenin oraya gidip kalıntıları dışarı attı.

"Dediğim gibi," diye tekrar başladı Büyükbaba, ama Carl sözünü kesti. "Biraz daha et yesen fena olmaz. Hepimiz tatlıyı bekliyoruz."

Jody annesinin gözünde bir öfke kıvılcımı çaktığını gördü. Büyükbaba çatalıyla bıçağını eline aldı. "Gerçekten çok acıkmışım," dedi. "Onu size sonra anlatırım."

Yemekten sonra bütün aile ve Billy Buck diğer odadaki şöminenin başına oturdular. Jody endişeyle Büyükbaba'yı izliyordu. Tanıdığı işaretleri gördü. Sakallı baş öne doğru uzandı, gözler katılığını kaybetti ve hayretle ateşe bakmaya başladı, büyük sıska parmaklar kara dizlerin üstünde kenetlendi.

"Merak ediyorum," diye başladı, "Acaba size o hırsız Piutelerin otuz beş atımızı nasıl götürdüğünü anlatmış mıydım?"

"Anlatmıştın galiba," diye sözünü kesti Carl. "Tahoe bölgesine varmadan hemen önce değil miydi?"

Büyükbaba başını hızla damadına çevirdi. "Çok doğru. Size bu hikâyeyi anlattım demek ki."

"Hem de pek çok kez," dedi Carl zalimce ve karısıyla göz göze gelmekten kaçındı. Ama öfkeli gözleri üstünde hissettiği için, "Yine dinlemek isterim tabii ki," dedi.

Büyükbaba tekrar bakışlarını ateşe çevirdi. Parmakları şöyle bir ayrıldı, sonra yine kenetlendi. Jody onun nasıl yıkıldığını, içinin nasıl bomboş kaldığını biliyordu. Daha bu öğlen Jody'ye de Çenesi Düşük dememiş miydi? Kahramanlık damarı kabardı ve yine Çenesi Düşük diye çağrılmayı göze aldı. "Kızılderilileri anlatsana," dedi usulca.

Büyükbaba'nın gözleri yine sertleşti. "Çocuklar hep Kızılderilileri dinlemek ister. O işi yapan erkeklerdi, ama çocuklar dinlemek istiyor. Her neyse. Her arabaya uzun bir demir levha konmasını neden istediğimi anlatmış mıydım size?"

Jody'den başka kimseden ses çıkmadı. "Hayır, anlatmamıştın."

"Kızılderililer saldırdığında arabaları daire şeklinde dizer ve tekerleklerin arasından ateş ederdik. Her arabada tüfek delikleri olan uzun levhalar bulunursa, arabalar daire şeklinde dizildiğinde adamlar levhaları tekerleklerin önüne koyabilir, böylece siper alabilirler diye düşünmüştüm. Can kurtaracağı için demirin fazladan ağırlığı telafi edilecekti. Ama gruptan kimse bunu yapmadı elbette. Daha önce hiçbir grup bunu yapmamıştı ve neden böyle bir masrafa girmeleri gerektiğini anlayamadılar. Sonunda da pişman oldular."

Jody annesine baktı ve yüzündeki ifadeden aslında hiç dinlemediğini anladı. Carl başparmağındaki bir nasırı koparmaya çabalıyor, Billy Buck ise duvarda ilerleyen bir örümceği seyrediyordu.

Büyükbaba'nın sesi yine anlatıcı kısıklığına indi. Jody tam olarak hangi sözcüklerin geleceğini daha baştan biliyordu. Hikâye devam etti, saldırı sırasında hızlandı, yara-

lar yüzünden hüzünlendi, geniş ovalardaki mezarlıklarda ağıtlar yaktı. Jody sessizce oturup Büyükbaba'yı izledi. Sert mavi gözler kayıtsızdı. Aslında kendisi de hikâyeyle pek ilgilenmiyor gibiydi.

Hikâye bittiğinde, sessizlik hikâyenin sonunu kibarca gösterdiğinde Billy Buck ayağa kalktı, gerindi ve pantolonunu yukarı çekti. "Ben gideyim artık," dedi. Sonra Büyükbaba'ya döndü. "Barakada boynuzdan eski bir barutluk ve bir de piştov var. Daha önce göstermiş miydim onları sana?"

Büyükbaba ağır ağır başını salladı. "Evet, göstermiştin, Billy. İnsanların başında ovaları aşarken kullandığım piştovu hatırlatmıştı bana." Billy mini hikâye bitene kadar saygıyla bekledikten sonra iyi geceler dileyerek evden çıktı.

Carl Tiflin konuyu değiştirmeye çalıştı. "Monterey ile burası arasındaki yolun çevresi nasıldı? Kuraklık başlamış diyorlar."

"Kurak gerçekten," dedi Büyükbaba. "Laguna Seca'da bir damla su yok. Ama 87'deki kadar kötü değil. O sırada bütün ülke çöle dönmüştü, hatta 61'de bütün çakallar açlıktan ölmüştü diye hatırlıyorum. Bu yıl kırk santim kadar yağdı."

"Evet, ama çok erken yağdı. Şimdi biraz yağsa iyi olurdu." Carl'ın gözleri Jody'ye takıldı. "Senin artık yatma saatin gelmedi mi?"

Jody itaatkârca ayağa kalktı. "Eski saman yığınındaki fareleri öldürebilir miyim, baba?"

"Fareler mi? Tabii ki, hepsini öldür. Billy hiç sağlam saman kalmadığını söyledi."

Jody tatmin olmuş bir ifadeyle gizlice Büyükbaba'ya baktı. "Yarın hepsini öldürürüm," diye söz verdi.

Jody yatağa uzandığında Kızılderililerin ve bufaloların bir daha hiç geri gelmeyecek o zor günlerini düşündü. O kahramanlık çağında yaşamak isterdi, ama kendisinde pek de kahramanlık kumaşı olmadığını biliyordu. Günümüzde yaşayan hiç kimse o zamanlara layık değildi, belki Billy Buck hariç. O zamanlar yaşayanlar bir devler ırkıydı, korkusuz adamlardı, bugün bilinmeyen bir sağlamlıktaydılar. Jody geniş ovaları ve tırtıl gibi ilerleyen arabaları düşündü. Büyükbaba'yı kocaman ak bir atın üstünde halka önderlik ederken düşündü. Dev hayaletler zihninden yürüyüp geçti, sonra yükseldiler ve uçup gittiler.

Bir anlığına çiftliğe geri döndü. Boşluğun ve sessizliğin boğucu hışırtısını duydu. Köpek kulübesinin orada köpeklerden birinin pire yüzünden kaşındığını ve her hareketinde dirseğini döşemeye çarptığını duydu. Sonra tekrar rüzgar çıktı, kara servi sızlanmaya başladı ve Jody uyuyup kaldı.

Kahvaltı için üçgen çalmadan yarım saat önce uyandı. Annesi ateşi canlandırmak için sobayı karıştırırken Jody mutfağa girdi. "Erken kalkmışsın," dedi annesi. "Nereye gidiyorsun?"

"İyi bir sopa bulacağım. Bugün fareleri öldüreceğiz."

"'Biz' kim?"

"Ben ve Büyükbabam."

"Demek onu da kandırdın. Hep birilerini ayartıyorsun ki işler ters gidince suçu üstüne yıkasın."

"Hemen dönerim," dedi Jody. "Kahvaltıdan sonra sağlam bir sopayı hazır etmek istiyorum."

Sinekliği arkasından kapatıp serin ve lacivert sabaha çıktı. Şafak sökerken kuşlar cıvıldaşmaya başlamış, çiftli-

ğin kedileri yılan gibi kıvrılarak tepeden eve inmişti. Geceleyin tarla farelerini avlamışlardı ve dört kedinin hepsi de tıka basa fare etiyle dolu olmasına rağmen arka kapıda yarım daire oluşturup yürek burkan bir miyavlama tutturdular. Kocabaş ve Herkül çalılık boyunca yeri koklayarak bir tören havasında görevlerini yapıyorlardı, ama Jody ıslık çalınca hemen başlarını kaldırdılar ve kuyruk sallamaya başladılar. Derhal yanına koştular, önünde gerinip esnemeye koyuldular. Jody ciddiyetle başlarını okşadı ve eski püskü eşyaların konduğu yere doğru ilerledi. Eski bir süpürge sapı ve kalınca bir kısa dal seçti. Cebinden bir ayakkabı bağcığı çıkarıp çubukları gevşekçe birbirine bağladı. Yeni silahını havada bir iki çevirdi, sonra da denemek için yere vurdu. Köpekler yana doğru sıçradılar ve endişeyle ciyakladılar.

Jody dönüp evin yanından geçti, katliamın yapılacağı yeri görmek için eski saman yığınına doğru ilerledi, ama evin arka basamaklarında sabırla oturmakta olan Billy Buck ona seslendi: "Geri dönsen iyi olur. Kahvaltıya sadece birkaç dakika kaldı."

Jody yönünü değiştirip eve doğru gitti. Tahta silahını basamaklara bıraktı. "Fareleri dışarı çıkartmak için," dedi. "Eminim çok şişmandırlar. Bugün başlarına gelecekleri hiç bilmediklerine bahse girerim."

"Sen de bilmiyorsun," dedi Billy bir filozof edasıyla. "Ben de bilmiyorum, başkası da."

Jody bu düşünceyle sersemledi. Doğru olduğunu biliyordu. Hayalgücü fare avından uzaklaştı. Sonra annesi arka verandaya çıkıp üçgeni çıngırdatınca tüm düşünceler düşüp üst üste yığıldı.

Masaya oturduklarında Büyükbaba daha gelmemişti. Billy onun boş sandalyesini işaret etti. "İyi mi? Hasta olmadı, değil mi?"

"Giyinmesi uzun sürüyor," dedi Bayan Tiflin. "Bıyıklarını tarıyor, ayakkabılarını siliyor, kıyafetlerini fırçalıyor."

Carl mısır lapasına şeker döktü. "Ovalardan bir yük arabası grubu geçiren kişi kıyafetine dikkat etmelidir."

Bayan Tiflin ona döndü. "Böyle yapma, Carl! Lütfen, yapma!" Bu bir ricadan ziyade tehdidi andırıyordu. Tehdit Carl'ı sinirlendirdi.

"İyi ama demir levha ve otuz beş at hikâyelerini daha kaç kere dinleyeceğiz. O günler geçmişte kaldı. Neden unutamıyor, her şey bitti sonuçta?" Konuşurken öfkelendi, öfkelendikçe sesi yükseldi. "Neden hepsini tekrar tekrar anlatıyor? Ovalardan geçmişler. Tamam! Artık bitti. Kimse bunları tekrar tekrar duymak istemiyor?"

Mutfağın dış kapısı yavaşça kapandı. Masadaki dörtlü donup kaldı. Carl lapa kaşığını masaya bırakıp parmaklarını çenesine götürdü.

Ardından mutfağın iç kapısı açıldı ve Büyükbaba yemek odasına girdi. Dudaklarına gergin bir gülümseme yerleştirmiş, gözlerini kısmıştı. "Günaydın," diyerek oturdu ve gözlerini lapa çanağına dikti.

Carl, olan olmuş diyemedi. "Ne dediğimi duydun mu?"

Büyükbaba başını sertçe sallayarak onayladı.

"Bana ne oldu bilmiyorum. Öyle demek istememiştim. Şaka yapıyordum."

Jody utanç içinde annesine baktığında, onun da Carl'a baktığını gördü, ama nefesi tıkanmış gibiydi. Carl'ın o an yaptığı korkunç bir şeydi. Böyle konuşarak kendi karakte-

rini paramparça ediyordu. Sözünü geri alması zaten dehşet vericiydi, ama utanç içinde geri alması çok daha kötüydü.

Büyükbaba yan yan baktı. "Ne sonuç çıkarmam gerektiğini anlamaya çalışıyorum," dedi usulca. "Kızmadım. Sözlerin o kadar önemi yok, ama içindeki doğruluk payı önemli."

"Doğru değil," dedi Carl. "Bu sabah biraz hasta gibiyim. Söylediklerim için kusuruma bakma."

"Kusur yok, Carl. Yaşlılar bazı şeyleri göremez. Belki de haklısındır. Ovalar çoktan aşıldı. Belki de unutulması gerek. Görev tamamlandı."

Carl masadan kalktı. "Benim karnım doydu. İşlere bakmalıyım. Sen acele etme, Billy!" Yemek odasından hızla çıktı. Billy de yemeğin geri kalanını tüm tüm yutup onu takip etti. Ama Jody sandalyesinden kalkamadı.

"Bana başka hikâye anlatmayacak mısın?" dedi Jody.

"Tabii ki anlatacağım, ama sadece insanların dinlemek istediğinden emin olduğum zaman."

"Ben dinlemek istiyorum, Büyükbaba."

"İstiyorsun elbette, ama sen daha küçüksün. Yapılan işleri erkekler başardı, ama sadece çocuklar dinlemek istiyor."

Jody yerinden kalktı. "Dışarıda seni bekleyeceğim, Büyükbaba. O farelerin ödünü koparacak bir silah yaptım."

Yaşlı adam verandaya çıkana kadar Jody bahçe kapısının orada bekledi. Onu görünce de, "Haydi gidelim de fareleri öldürelim," diye seslendi.

"Ben biraz güneşte oturacağım, Jody. Git sen öldür fareleri."

"İstersen benim silahımı kullanabilirsin."

"Yok, ben biraz burada oturacağım."

Jody kederle arkasını döndü ve eski saman yığınına doğru yürüdü. Tombul, sulu fareleri düşünerek coşkusunu arttırmaya çalıştı. Silahını yere vurdu. Köpekler çevresinde yaltaklanıyor ve inliyorlardı, ama Jody yola devam edemedi. Ufalmış, incelmiş, kararmış görünen Büyükbaba'nın verandada oturduğunu görebiliyordu.

Jody en sonunda vazgeçti ve gidip yaşlı adamın ayaklarının dibindeki basamağa oturdu.

"Hemen gelmişsin. Öldürdün mü fareleri?"

"Hayır, Büyükbaba. Başka bir gün öldürürüm."

Basamakların önünde sabah sinekleri yere yakın uçuyor, karıncalar sağa sola koşuşturuyordu. Tepeden aşağı doğru adaçaylarının yoğun kokusu geliyordu. Verandanın tahtaları güneşte ısınmıştı.

Jody Büyükbaba'nın ne zaman konuşmaya başladığını anlayamadı. "Kendimi böyle hissederek burada kalmamalıyım." Güçlü ve yaşlı ellerini inceledi. "Ovaları aşmak o zahmete değmezmiş gibi geliyor şimdi." Gözleri yamaçları taradı ve kuru bir dala tünemiş hareketsiz bir şahinin üzerinde durdu. "O eski hikâyeleri anlatıyorum, ama aslında anlatmak istediğim onlar değil. Sadece onları anlattığımda insanların ne hissetmesini istediğimi biliyorum.

"Önemli olan Kızılderililer değildi, maceralar değildi, hatta buraya ulaşmak da değildi. Bir sürü insan sürünerek ilerleyen tek bir hayvan olmuştuk. Ben de hayvanın başıydım. Batıya, hep batıya gidiyordu. Herkes kendisi için bir şeyler istiyordu, ama hepsinden oluşan büyük hayvan

sadece batıya gitmek istiyordu. Lider bendim, ama ben olmasaydım başkası hayvanın başı olacaktı. Hayvan başsız kalamazdı.

"Öğle vakti her yer bembeyaz kesilirken, küçük çalıların altında gölgeler kapkaraydı. Dağları gördüğümüzde ağlamıştık... hem de hepimiz. Ama asıl mesele buraya varmak değildi, hareket etmek ve batıya gitmekti.

"Buraya hayat taşıdık ve tıpkı yumurtalarını taşıyan karıncalar gibi yerleştirdik. Lider bendim. Batıya gitmek Tanrı kadar büyüktü ve hareket ederkenki ağır adımlar bütün kıta geçilene kadar biriktikçe birikti.

"Sonra denize geldik ve hepsi bitti." Durdu ve kenarları kızarıncaya kadar gözlerini ovuşturdu. "Hikâyeler yerine bunu anlatmalıyım aslında."

Jody konuşunca Büyükbaba irkildi ve gözlerini ona dikti. "Belki ben de bir gün halka önderlik ederim," dedi Jody.

Yaşlı adam gülümsedi. "Gidecek bir yer yok. Okyanus seni durdurur. Onları durduran okyanustan nefret eden yaşlı adamlar bekleşir kıyıda."

"Belki gemilere bineriz, Büyükbaba."

"Gidecek yer yok, Jody. Her yer sahipli. Ama en kötüsü bu değil... hayır, bu değil. İnsanların içindeki batı ölüp gitti. Batıya gitme açlığı yok artık. Hepsi bitti. Baban haklı. Hepsi tamamlandı." Dizinin üstünde kenetlediği parmaklarına gözlerini dikti.

Jody çok kederlenmişti. "İstersen sana bir bardak limonata hazırlayabilirim."

Büyükbaba reddedecekti, ama sonra Jody'nin yüzünü gördü. "İyi olur," dedi. "Evet, bir bardak limonata içsem iyi olur."

Jody annesinin son kahvaltı tabaklarını kuruladığı mutfağa daldı. "Büyükbabama limonata yapmak için bir limon alabilir miyim?"

Annesi onu taklit etti... "Kendine de limonata yapman için sana bir limon daha..."

"Hayır, anneciğim. Ben içmeyeceğim."

"Jody! Ne dengesizsin!" Ama sonra kadın aniden durdu. "Dolaptan bir limon alıver," dedi yumuşak bir sesle. "Ben de limon sıkacağını indireyim."

Gündelik yaşamın çelişkilerini, sıradan insanlarının acı ve sevinçlerini, umudu ve ayakta kalma mücadelesini gözlem yeteneğiyle birleştiren, anlatısındaki küçük ayrıntılarla okuru derinden yakalamayı başararak dünya edebiyatında özel bir yer edinen John Steinbeck, bu kez Jody'ye odaklanıyor.

Doğanın kâh çetin kâh teskin edici koşulları, Salinas Vadisi'nin engin topraklarındaki mütevazı bir çiftlik evinde yaşayan insanların birbirleriyle ilişkilerini de belirlemektedir kuşkusuz. Otoriter babasının sürpriz bir biçimde hediye ettiği al midilli de Jody için yeni bir dünyanın kapılarını açar. Steinbeck, Jody'nin beklenti ve hayalkırıklığı, sorumluluk ve kaygı, sabır ve hüsran gibi yetişkinler dünyasının alışıldık halleriyle ilk karşılaşmalarını doğa ve hayvan sevgisiyle bütünleşmiş bir biçimde resmederek hüzünlü ve bir o kadar gerçek bir anlatı çıkarıyor ortaya. Yaşanan toplumsal kırılmaların sesi ise her satırda kendini hissettiriyor...

THG
595105
DNH

ISBN: 978-975-570-739-6
9 789755 707396

12 TL

www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik